

ABC

**Helsingin kaupungin
suomenkielisen
työväenopiston
lukutaitokoulutuksen
opetussuunnitelma**

2021

Sisällys

1	Helsingin kaupungin suomenkielisen työväenopiston lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelma	3
2	Vapaan sivistystyön oppilaitokset lukutaitokoulutuksen järjestäjinä	5
	Vapaan sivistystyön oppilaitosmuodot ja säädösperusta	5
	Kansalaisopistot lukutaitokoulutuksen järjestäjinä	6
3	Koulutuksen järjestämisen lähtökohdat	7
	3.1 Lukutaidon määrittelyä	7
	3.3 Lukutaitokoulutuksen kohderyhmät	9
	3.4 Muita lukutaidon hankkimisen oppimispolkuja	10
	3.5 Yhteistyö muiden tahojen kanssa	11
	3.6 Koulutuksen laajuus ja kesto	13
4	Lähtötason arviointi lukutaitokoulutuksessa	14
5	Koulutuksen toteuttaminen	15
	5.1 Oppimiskäsitys	15
	5.2 Toimintakulttuuri	16
	5.3 Oppimisympäristöt ja työtavat	17
6	Opiskelijan tukeminen ja ohjaus	19
	6.1 Ohjaus ja tukeminen	19
	6.2 Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma	21
7	Lukutaitokoulutuksen tavoitteet ja keskeiset sisältöalueet	23
	7.1 Monilukutaitoon liittyvät tavoitteet ja keskeiset sisältöalueet	23
	7.2 Yhteiskuntataitoihin ja kulttuurintuntemukseen liittyvät tavoitteet ja keskeiset sisältöalueet	27
	7.3 Opiskelu- ja itsearviointitaidot	29
	7.4 Helsingin työväenopiston lukutaitokoulutuksen tavoitteet ja sisällöt	31
	7.4.1 Opiston painotettujen tavoitteiden toteuttaminen	31
	7.4.2 Ainealakohtaiset tavoitteet	33
8	Oppimisen arviointi ja todistukset	39
	8.1 Oppimisen arviointi ja palautteen antaminen koulutuksen aikana	39
	8.2 Oppimisen arviointi koulutuksen päättyessä ja annettavat todistukset	41
	Liite 1. Arviointitaulukko	42
	Liite 2. HOPS-pohja	43
	Liite 3. Todistus pohja	46
	Liite 4. Esimerkki itsearviointilomakkeesta	47
	Liite 5. Esimerkki kurssin palautekysymyksistä	49

1

Helsingin kaupungin suomenkielisen työväenopiston lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelma

Luku- ja kirjoitustaito on ihmisoikeus, joka kuuluu suomalaisessa yhteiskunnassa peruskansalaistaitoihin. Luku- ja kielitaidon avulla hahmotetaan ja tulkitaan maailmaa, itseä ja muita. Ne vaikuttavat kokonaisvaltaisesti elämänlaatuun mahdollistamalla vuorovaikutuksen ja sosiaalisen verkostoitumisen. Taidot ovat välttämättömiä integroitumisen ja yhdenvertaisen kansalaisuuden toteutumisen kannalta.

Helsingin kaupungin suomenkielisen työväenopiston lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelma 2021 pohjautuu Opetushallituksen opetussuunnitelmasuositukseen (Opetushallitus 1/011/2017). Opetussuunnitelmassa on erotettu keltaisella korrostelaatikolla työväenopiston omat tekstiosuudet opetussuunnitelman suositustekstistä. Muut kuin kansalaisopistoa koskevat osiot on poistettu. Lisäksi opetussisältöjen tarkemmassa kuvaamisessa (luku 7.4.2) on hyödynnetty Kansalaisopistojen liiton tekemiä ehdotuksia lukutaitokoulutuksen sisällöistä (Suositus kansalaisopistojen lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmaksi 2018).

Helsingin työväenopiston lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmassa sitoudutaan kulloinkin ajankohtaiseen Helsingin kaupunkistrategiaan ja suomenkielistä työväenopistoa koskeviin toimintapideohjelmiin. Lisäksi opetussuunnitelma noudattaa opiston yleistä opetussuunnitelmaa 2020, joka määrittelee koko työväenopiston tehtävän, arvot ja tavoitteet. Niiden puitteissa ja niiden mukaisesti myös lukutaitokoulutusta järjestetään.

Opetussuunnitelman laadinnassa on huomioitu pääkaupunkiseudun erityispiirteet. Helsinki on alueena laaja ja moninainen. Muunkielisten määrä on jatkuvassa kasvussa. Kaupungin laajuus, suuret asukasmäärät ja monenlaiset palveluiden tarjoajat sekä edellyttävät että mahdollistavat Helsingin alueellisen yhteistyön monipuolisuuden ja laajuuden. Muunkielisille kohdistetuilla opiskelumahdollisuuksilla pyritään edistämään monikulttuurisuuden, kansainvälisyyden ja osallisuuden toteutumista kaupunkilaisten keskuudessa.

Tämä opetussuunnitelma on päivitys vuonna 2018 Helsingin työväenopistossa tehtyyn lukutaidon opetussuunnitelmaan. Opetussuunnitelman valmistamiseen opistossa ovat osallistuneet suomi toisena kielenä -ainealan asiantuntijat ja opettajat sekä Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimialan asiantuntijat. Opetussuunnitelma julkaistaan sähköisesti Helsingin työväenopiston verkkosivuilla.

Opetussuunnitelma sisältää seuraavat osat:

- koulutuksen järjestämisen lähtökohdat ja kohderyhmän kuvaus
- aikuisten maahanmuuttajien lukutaito-opetuksen toteuttamisen erityispiirteet koskien koulutuksen laajuutta ja kestoä, mahdollista koulutuksen jakamista moduuleihin, oppimiskäsitystä, oppimisympäristöä ja työtapoja, toimintakulttuuria, sekä eheyttämistä ja eriyttämistä
- opiskelijan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinta sekä menettelytavat opiskelijan lähtötason arvioimiseksi ja olemassa olevan osaamisen selvittämiseksi ja tämän tiedon dokumentoimiseksi
- koulutuksen yleiset tavoitteet ja keskeiset sisältöalueet määriteltynä opetuksen kesto ja oppilaitosmuodon erityispiirteet huomioon ottaen
- ohjauksen ja jatko-ohjauksen tavoitteet, opiskelijan tukeminen ja tuen järjestäminen sekä kuvaus ohjaukseen ja tukemiseen osallistuvien tehtävistä
- opiskelijan oppimisen arviointi, arvioinnin muodot ja käytännöt opiskelun aikana ja koulutuksen päättyessä, palautteen antamisen muodot ja käytännöt, todistus ja siihen merkittävät tiedot koulutuksen päättyttyä.

2

Vapaan sivistystyön oppilaitokset lukutaitokoulutuksen järjestäjinä

Vapaan sivistystyön oppilaitosmuodot ja säädösperusta

Vapaan sivistystyön oppilaitosten toiminnasta säädetään vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa (632/1998) ja vapaasta sivistystyöstä annetussa asetuksessa (805/1998). Lain mukaan vapaan sivistystyön tarkoituksena on järjestää elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta. Vapaana sivistystyönä järjestettävän koulutuksen tavoitteena on edistää ihmisten monipuolista kehittymistä, hyvinvointia sekä kansanvaltaisuuden, moniarvoisuuden, kestäväen kehityksen, monikulttuurisuuden ja kansainvälisyyden toteutumista. Vapaassa sivistystyössä korostuvat omaehtoinen oppiminen, yhteisöllisyys ja osallisuus.

Vapaan sivistystyön koulutukselle on ominaista, että koulutuksen tavoitteista ja sisällöistä päättävät oppilaitosten ja organisaatioiden taustayhteisöt pääsääntöisesti itse ylläpitämislupansa rajoissa. Koulutusta ei säädellä opetussuunnitelmien tai tutkinnon perusteiden. Olenainen piirre on myös koulutukseen osallistumisen omaehtoisuus. Vapaan sivistystyön lain mukainen koulutus on tutkintoon johtamatonta koulutusta.

Vapaan sivistystyön oppilaitosmuodoista säädetään vapaasta sivistystyöstä annetun lain 2 §:ssä. Vapaan sivistystyön oppilaitoksia ovat kansalaisopistot, kansanopistot, opintokeskukset, liikunnan koulutuskeskukset ja kesäyliopistot.

Kansanopiston, kansalaisopiston ja kesäyliopiston ylläpitäjälle myönnetään yleensä valtionosuutta 57 prosenttia sekä opintokeskuksen ja liikunnan koulutuskeskuksen ylläpitäjälle 65 prosenttia 8 §:n mukaan lasketusta euromäärästä. Vapaan sivistystyön lain (632/1998) 9 §:n 1 momenttia on 1.1.2018 alkaen muutettu siten, että valtionosuutta kuitenkin myönnetään kansanopiston, opintokeskuksen, kansalaisopiston tai kesäyliopiston ylläpitäjälle sata prosenttia 8 §:n mukaan lasketusta euromäärästä opetus- ja kulttuuriministeriön 10 §:n nojalla vahvistamalle määrälle sellaista oppilaitoksen ylläpitäjän järjestämää koulutusta, joka on hyväksytty kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) 11 §:ssä tarkoitettuun opiskelijan kotoutumissuunnitelmaan. Vapaan sivistystyön lain muutetun 24 §:n mukaan opiskelusta ei peritä maksua yllä mainitussa sataprosenttisesti valtionosuudella rahoitetusta koulutuksesta.

Helsingin työväenopiston lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelma nojaa vapaan sivistystyön arvoperustaan, jossa korostuvat ihmisen elinikäinen kehittyminen, yhteiskunnan eheys, tasa-arvo, aktiivinen kansalaisuus sekä opintojen omaehtoisuus. Lisäksi vapaan sivistystyön koulutuksen järjestämisessä korostuu joustavuus ja muuttuvien asiakastarpeiden huomioiminen. Helsingin työväenopisto pyrkii toiminnallaan tavoittamaan kaupunkilaisia niin eri kansallisuus-, kieli-, kulttuuri- kuin etnisistäkin ryhmistä ja vastaavan moninaisiin koulutustarpeisiin. Näin opisto edesauttaa omalla toiminnallaan kotoutumista ja integroitumista Helsingin kaupunkiin sekä suomalaiseen yhteiskuntaan.

Kansalaisopistot lukutaitokoulutuksen järjestäjänä

Kansalaisopistojen opetustarjonta kattaa koko maan ja kaikenikäisen väestön. Osa kansalaisopistoista on kuntien ja kaupunkien ylläpitämiä, osa puolestaan yksityisesti ylläpidettyjä. Oppilaitos voi käyttää kansalaisopiston lisäksi nimenä myös työväenopistoa tai aikuisopistoa.

Kansalaisopistoilla on vahva ja kasvava rooli monipuolisena ja joustavana maahanmuuttajakoulutuksen järjestäjänä. Lukutaitokoulutusta voidaan myös integroida kansalaisopiston muuhun opetustarjontaan (esim. taito- ja taideaineiden opetukseen). Opetusta järjestetään ympäri vuoden aamu-, päivä- ja iltaopetuksena, koko- ja osa-aikaisesti sekä intensiivikursseina viikonloppuisin. Maahanmuuttajille suunnattuun koulutukseen osallistui opistoissa vuonna 2016 (arviolta) 20 530 henkilöä ja opetustunteja pidettiin (arviolta) 65 856. Luku kasvoi 7,5 prosenttia vuoteen 2015 verrattuna.

Monilukutaidon (ks. luku 3.2) opetus räätälöidään eri kohderyhmille, joita ovat muun muassa kotivanhemmat, ikääntyvät, vajaakuntoiset, aistivammaiset sekä erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat. Monilukutaidon kursseja järjestetään myös työssä käyville. Kansalaisopistojen peruskurssitarjonnassa on paljon monilukutaitoa tukevia valinnaisia opintomahdollisuuksia.

Opetusjaksojen kestot, kokonaistuntimäärät, viikkotuntimäärät ja opintojen ohjaus rakennetaan opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Opistot järjestävät koulutusta tiiviissä yhteistyössä kunnallisten ja muiden paikallisten toimijoiden kanssa mahdollisimman joustavien ja räätälöityjen koulutusmahdollisuuksien turvaamiseksi.

Helsingin kaupungin vapaan sivistystyön oppilaitoksia ovat Helsingin työväenopisto ja Helsingfors arbis. Ne järjestävät Helsingin kaupungissa vapaan sivistystyön lain mukaista aikuisten maahanmuuttajien lukutaitokoulutusta, työväenopisto suomen kielellä ja arbis ruotsin kielellä. Helsingin työväenopisto järjestää lisäksi paljon suomi toisena kielenä -opetusta, eri kielistä vertaisryhmätoimintaa ja kotivanhempien opetusta muunkielisille. Lisäksi tarjolla on vuosittain eri ainealojen kursseja erikielisinä.

3

Koulutuksen järjestämisen lähtökohdat

Lukutaitokoulutus on tarkoitettu kotoutumisen tueksi sellaisille maahanmuuttajille, joilla ei ole omassa kotimaassaan tai muualla ollut mahdollisuutta saada riittävästi koulutusta ja yleisivistystä, jotta he voisivat selviytyä suomalaisen yhteiskunnan asettamista haasteista opiskelulle, työssäkäynnille sekä käytännön arjen toiminnoille. Aikuisten lukutaitokoulutuksessa opiskelijan kuunteleminen ja hänen aikuisuutensa huomioiminen ja arvostaminen ovat koulutuksen onnistumisen perusedellytyksiä.

3.1 Lukutaidon määrittelyä

Lukutaitokoulutukseen osallistuvien opiskelijoiden ryhmä on heterogeeninen. Koulutukseen tuleva opiskelija on saattanut elää suullisen perinteen varaan rakentuvassa kulttuurissa, jossa hänen äidinkielellään ei ole ollut lainkaan kirjoitettua muotoa. Hänellä voi olla oman kulttuurinsa osaamisperinnettä, jonka näkyväksi saaminen koulutuksen aikana on tärkeää aikuisen opiskelijan identiteetille ja itsetunnolle. Lukutaitokoulutuksessa lähdetään tällöin puhutun kielen avulla tutustuen vähitellen suomen kielen luettuun ja kirjoitettuun muotoon aikuiselle tutujen asioiden kautta.

Oppija, jolla on **alkava lukutaito**, on yleensä tullut maasta, jonka kulttuurissa kirjoitetulla kielellä on sijansa. Hänellä ei kuitenkaan ole ollut erilaisista syistä mahdollisuutta opiskeluun kotimaassaan tai muualla lukutaidon saavuttamiseksi. Osalla opiskelijoista on **kehittyvä lukutaito**, koska heillä on ollut mahdollisuus käydä koulua lähtömaassaan tai muualla jonkin verran tai hankkia luku- ja kirjoitustaitoa muulla tavoin. Koulunkäyntiä ovat kuitenkin voineet rajoittaa esimerkiksi kotiseudun levottomuudet. Näin sekä luku- että kirjoitustaito kaipaavat vielä harjaannusta. Oppijalla voi myös olla tarvetta **latinalaisen kirjaimiston** harjoittelulle. Hän voi osata lukea ei-aakkosellisella kirjoitusjärjestelmällä tai muulla kuin latinalaisella kirjaimistolla ja hänen lukutaitonsa tällä omalla äidinkielellä tai jollain muulla kielellä voi teknisen lukutaidon lisäksi vaatia vielä harjoitusta kohti **toimivaa lukutaitoa**. Oppija, joka on saavuttanut teknisen sekä jossain määrin funktionaalisen luku- ja kirjoitustaidon jollakin kielellä, jossa käytetään latinalaista kirjaimistoa, kykenee yleensä melko helposti siirtämään aiemmin hankitun luku- ja kirjoitustaitonsa suoraan toiseen, latinalaisella kirjaimistolla kirjoitettavaan kieleen. Tällaisella opiskelijalla ei ole tarvetta osallistua lukutaitokoulutukseen, vaan hänet voidaan ohjata muihin soveltuviin koulutuksiin.

Lukutaitokoulutuksen alussa opiskelijalle tehdään lähtötason arviointi, jonka tavoitteena on selvittää oppijan koulutustausta sekä suomen kielen, matemaattisten taitojen ja viestintätaitojen osaamista. Koulutuksessa huomioidaan opiskelijoiden vähäisen koulunkäynnin mahdolliset vaikutukset opiskelutaitoihin ja oppimiseen. Lisäksi koulutuksessa huomioidaan ne haasteet, joita seuraa, kun mahdollisesti siirrytään suullisen tiedon kulttuurista kirjalliseen tiedon jakamiseen.

Lähtötason arvioinnin yhteydessä pyritään selvittämään myös opiskelijan aikaisempaa osaamista (äidinkielen tai jonkin muun kielen lukutaito) ja mahdollisesti työn kautta hankittua taitoa. Lähtötason arvioinnin perusteella jokaiselle koulutukseen osallistuvalla laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, jota päivitetään tarpeen mukaan koulutuksen aikana.

Seuraavassa taulukossa on kuvattu luku- ja kirjoitustaidon kehittymisen vaiheita.

Lukutaidon vaihe	Vaiheelle ominaista
Suullinen taito kielessä, jolla ei ole kirjoitettua muotoa	Oppija on lähtöisin suullisen perinteen varaan rakentuvasta kulttuurista, eikä hänen äidinkielellään ole kirjoitettua muotoa tai se on kehitetty vasta äskettäin. Tällöin kirjallisten taitojen oppimisen lähtökohdat ovat erilaiset kuin muilla oppijoilla.
Alkava lukutaito	Oppija aloittaa kirjallisten taitojen opiskelun aikuisiällä mutta on lähtöisin kulttuurista, jossa kirjoitetulla kielellä on enemmän tai vähemmän vakiintunut asema. Ideaalitilanteessa luku- ja kirjoitustaito opitaan sellaisella kielellä, jonka suullinen taito on jo vahva.
Kehittyvä lukutaito	Oppijalla on teknistä luku- ja kirjoitustaitoa jollakin kirjoitusjärjestelmällä, mutta etenkin lukutaidon sujuvuus, tarkkuus, nopeus ja luetun ymmärtäminen sekä kirjoitustaidon sujuvuus ja tarkkuus kaipaavat vielä harjoitusta.
Lukutaito ei-aakkosellisella kirjoitusjärjestelmällä	Oppijalla on tekninen ja ainakin joltain osin myös funktionaalinen luku- ja kirjoitustaito sellaisella kielellä, jossa käytetään muuta kuin aakkosellista kirjoitusjärjestelmää (esim. mandariinikiina). Taito voi olla saavutettu jollakin muulla kuin oppijan äidinkielellä, esim. koulukielellä, maan valtakielellä tai muulla opitulla kielellä.
Lukutaito ei-latinalaisella kirjaimistolla	Oppijalla on tekninen ja ainakin joltain osin myös funktionaalinen luku- ja kirjoitustaito ei-latinalaisella kirjaimistolla (esim. arabia, venäjä, thai, kreikka, korea). Taito voi olla saavutettu jollakin muulla kuin oppijan äidinkielellä, esim. koulukielellä, maan valtakielellä tai muulla opitulla kielellä.
Lukutaito latinalaisella kirjaimistolla	Oppijalla on tekninen ja ainakin joltain osin myös funktionaalinen luku- ja kirjoitustaito latinalaisella kirjaimistolla (esim. suomi, englanti, ranska). Taito voi olla saavutettu jollakin muulla kuin oppijan äidinkielellä, esim. koulukielellä (esim. ranska tai hollanti monissa Afrikan maissa), maan valtakielellä tai muulla opitulla kielellä. Aiemmin hankittu luku- ja kirjoitustaito on suoraan siirrettävissä toiseen, latinalaisella kirjaimistolla kirjoitettavaan kieleen.

3.2 Monilukutaito koulutuksen lähtökohtana

Nykyajan jatkuvasti muuttuvassa ja kehittyvässä tietoyhteiskunnassa luku- ja kirjoitustaito määritellään usein monilukutaidon (*multiliteracies*) käsitteen kautta. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten tekstien tulkitsemisen, tuottamisen ja arvottamisen taitoja, jotka auttavat opiskelijoita ymmärtämään monimuotoisia kulttuurisia viestinnän muotoja sekä rakentamaan omaa identiteettiään. Monilukutaito perustuu laaja-alaiseen käsitykseen tekstistä, joilla tarkoitetaan sanallisten, kuvallisten, auditiivisten, numeeristen ja kinesteettisten symbolijärjestelmien ja niiden yhdistelmien avulla ilmaistua tietoa. Tekstejä voidaan tulkita ja tuottaa kirjoitetussa, puhutussa, painetussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa.

Opiskelijat tarvitsevat monilukutaitoa osatakseen tulkita ympärillään olevaa maailmaa ja hahmottaa sen kulttuurista monimuotoisuutta. Monilukutaito merkitsee taitoa hankkia, yhdistää, muokata, tuottaa, esittää ja arvioida tietoa eri muodoissa, eri ympäristöissä ja tilanteissa sekä erilaisten välineiden avulla. Näin ollen monilukutaidon saavuttaminen edellyttää monenlaisten opiskelutaitojen ja oppimisympäristöjen hyödyntämistä. Monilukutaito tukee kriittisen ajattelun ja oppimisen taitojen kehittymistä. Sitä kehitettäessä tarkastellaan ja pohditaan myös eettisiä ja esteettisiä kysymyksiä. Monilukutaitoon kuuluu monia lukutaitoja, esimerkiksi kuvanlukutaitoa, medialukutaitoa ja matemaattista lukutaitoa, joita kehitetään opetuksessa. Monilukutaitoa harjoitellaan sekä perinteisissä että monimediaisissa, teknologiaa eri tavoin hyödyntävissä oppimisympäristöissä.

Aikuisten lukutaitokoulutuksessa monilukutaidon huomioon ottaminen tarkoittaa opetuksen tavoitteiden näkökulmasta erilaisten lukutaitojen harjaannuttamista, toiminnallisten menetelmien ja eri aistien käyttöä sekä monipuolisten oppimisympäristöjen hyödyntämistä. Oppimisessa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi kuvia, liikkuvaa kuvaa, musiikkia, pelejä ja draamaa sekä yhdistää opiskelua erilaisten kädentaitojen ja muiden arjen taitojen kehittämiseen.

3.3 Lukutaitokoulutuksen kohderyhmät

Lukutaitokoulutukseen osallistuneiden maahanmuuttajien eteneminen koulutuspoluilla ja työelämässä on saattanut olla haasteellista. Tästä syystä koulutuksen rakentaminen opiskelijoiden vahvuuksille on tärkeää. Koska koulutuksen kohderyhmät ovat koulutustaustaltaan ja työkokemukseltaan moninaisia, tulee koulutuksen toteutuksessa huomioida opiskelijoiden vaihtelevat tarpeet ja mielenkiinnon kohteet sekä mahdollisuudet edetä opinnoissaan.

Lukutaitokoulutuksen kohderyhmänä ovat erityisesti henkilöt, jotka tarvitsevat joustavia ja/tai osa-aikaisia opiskelumahdollisuuksia, sekä henkilöt, joiden arvioidaan hyötyvän erityisesti aktiiviseen toimintaan kytketystä opiskelusta. Mahdollisia kohderyhmiä voivat olla esimerkiksi henkilöt, jotka tarvitsevat luku- ja kirjoitustaidon koulutusta sekä suomen ja viestintätaitojen opetusta, jossa huomioidaan opiskelijoiden puutteellisen koulunkäynnin vaikutus oppimiseen ja kotoutumiseen.

Aikaisemmin katveeseen ovat jääneet kotona pieniä lapsia hoitavat vanhemmat/hoitajat, joille ei ole ollut tarjolla riittävästi joustavia opiskelumahdollisuuksia. Myös vanhemmalla iällä tulleiden maahanmuuttajien, joilla ei ole aikaisempaa opiskelukokemusta, on ollut vaikea saavuttaa oppimistavoitteita perinteisissä luku- ja kirjoitustaidon koulutuksissa. Samoin opiskelu on ollut haasteellista nuorille ja aikuisille, joilla on vähäinen koulutustausta ja mahdollisesti erilaisia oppimisen ongelmia. Koulutus soveltuu myös työssäkäyville lukutaito-opetusta tarvitseville henkilöille, joiden on vaikeaa irrottautua kokopäiväiseen opiskeluun.

On tärkeää, että oppija voi suorittaa luku- ja kirjoitustaidon opintoja ja suomen kielen opintoja joustavasti omaan tahtiin tai sivutoimisesti ja yhdistää niitä muihin toiminnallisiin kotoutumista tukeviin opintoihin. Erityisenä kehittämiskohteena ovat joustavat toteuttamismallit, jotka soveltuvat erilaisissa elämäntilanteissa oleville maahanmuuttajille. Tämän opetussuunnitelmasuosituksen mukainen koulutus soveltuu erityisesti niille oppijoille, jotka tarvitsevat luku- taitoa arjen asioiden hoidossa ja joille opiskelun kytkeminen käytännön toimintaan ja joustaviin opiskelumalleihin tukee oppimista ja soveltuu parhaiten.

Helsingin työväenopiston lukutaitokoulutuksen kohderyhmään kuuluvat pääosin ne, jotka eivät suuntaudu suoraan aikuisten perusopetukseen ja sitä kautta jatko-opintoihin ja työelämään. Joukossa voi olla vasta Suomeen tulleita tai pitkään Suomessa asuneita, mutta syystä tai toisesta opiskelusta syrjään jääneitä. Suulliset suomen kielen taidot, opiskelutaustat ja ikä voivat tästä syystä vaihdella suuresti. Useimmilla opistoon ohjatuilla opiskelijoilla on vähäinen koulunkäyntitausta. Monilla voi myös olla erityisiä oppimisen haasteita, jotka hidastavat tai vaikeuttavat oppimista. Opiskelukäytänteet ja oppimaan oppiminen ovatkin luku- ja kirjoitustaidon sekä suomen kielen oppimisen ohella opiskelun keskiössä, ja opetusmenetelmät ovat vahvasti toiminnallisia.

Maahanmuuttajaopiskelijoiden suuren määrän ja useiden lukutaitokoulutusta tarjoavien koulutuksenjärjestäjien ansiosta Helsingin alueella on mahdollista muodostaa tasoryhmiä ja eri tahtiin eteneviä, erityyppisiä kursseja. Hitaasti eteneviä voidaan ohjata hidastahtisille, erityisen tuen kursseille tai kertaamaan kurssien välillä. Nopeimmat oppijat voivat edetä omaa tahtiaan ja tarvittaessa siirtyä edistyneempään ryhmään tai seuraavalle tasolle nopeammin. Kulkekin opiskelijalla pyritään löytämään hänen oppimistaitojaan parhaiten tukeva oppimispolku.

3.4 Muita lukutaidon hankkimisen oppimispolkuja

Vapaan sivistystyön uuden maahanmuuttajakoulutuksen rinnalla luku- ja kirjoitustaidon opetusta järjestetään myös esimerkiksi aikuisten perusopetuksessa. Oppivelvollisuuden ylittäneet nuoret ja aikuiset, joilta puuttuvat suomalaisen perusopetuksen oppimäärää vastaavat opinnot, ohjataan pääsääntöisesti aikuisten perusopetukseen. Uudistettu aikuisten perusopetus sisältää lukutaitovaiheen. Tämä polku on ensisijainen vaihtoehto erityisesti henkilöille, joille perusopetuksen suorittaminen ja jatko-opintokelpoisuus ovat koulutus- ja työuran kannalta tärkeitä.

ELY-keskusten hankkimassa, työvoimakoulutuksena järjestettävässä kotoutumiskoulutuksessa on jatkossakin mahdollista vahvistaa latinalaisten kirjaimiston osaamista. Edellytyksenä on, että henkilöllä on sellaiset opiskeluvälmiudet ja osaaminen, että lyhyehkö koulutusmoduuli latinalaisen kirjaimiston hallitsemiseksi riittää ja että kotoutumiskoulutus on muutoin hänelle tarkoituksenmukaisin koulutusmuoto.

Helsingin kaupunki järjestää lukutaitokoulutusta myös aikuisten perusopetuksena Helsingin aikuislukiossa. Lisäksi Helsingin työväenopisto järjestää suomi toisena kielenä -ainealalla myös muita luku- ja kirjoitustaitoa tukevia kursseja mm. muunkielisille kotivanhemmille ja ikääntyneille. Näille kursseille ohjaututaan itsenäisesti tai yhteistyökumppanin kautta. Kursseilla tehdään tiivistä yhteistyötä varhaiskasvatuksen palvelukokonaisuuden sekä sosiaali- ja terveystoimialan kanssa. Ikääntyvien lukutaidon kurssit ovat seniorikeskusten kanssa yhteistyönä järjestettyjä rauhalliseen tahtiin eteneviä kursseja, joita järjestetään tarpeen mukaan.

3.5 Yhteistyö muiden tahojen kanssa

Lukutaitokoulutuksen rinnalla kokonaisvaltainen kotoutumisen tukeminen on tärkeä osa opetusta. Moniammatillinen yhteistyö ja verkostoituminen ovat välttämättömiä opiskelijan kokonaisvaltaisen tuen turvaamiseksi. Kotoutumiskoulutuksen järjestäjä tekee yhteistyötä työ- ja elinkeinohallinnon, eri viranomaisten (mm. sosiaali- ja terveystalvet) ja muiden tahojen kanssa opiskelijan tarpeiden ja taustan mukaan. Yhteistyön tavoitteena on tukea ja ohjata opiskelijaa hänen opinnoissaan ja pyrkiä vahvistamaan hänen myönteistä ja samalla realistista identiteettiään oppijana.

Yhteistyö työ- ja elinkeinohallinnon ja kunnan maahanmuuttajatyötä tekevien henkilöiden kanssa jo ennen opiskelijan koulutukseen hakeutumisen vaihetta on tärkeää. Koulutuksen järjestäjä tiedottaa tarjolla olevista maahanmuuttajakoulutuksista ja niiden kohderyhmistä. Näin opiskelijan ohjaaminen hänelle parhaiten soveltuvaan koulutukseen varmistuu siinä vaiheessa, kun kotoutumissuunnitelma ja sen yhteydessä tehtävä alkukartoitus tehdään TE-toimistossa tai kunnassa yhdessä maahanmuuttajan kanssa. Koulutuksen järjestäjä tarvitsee taustatietoa opiskelijasta.

Koulutukseen hakeutumisen tulee olla mahdollisimman helppoa esimerkiksi siten, että hakeutuminen tapahtuu koulutuksen järjestäjän erillisessä neuvontapisteessä asioimalla tai niin, että ohjaava taho täyttää hakemuksen verkossa asiakkaan puolesta. Kohderyhmään kuuluvat henkilöt eivät pysty todennäköisesti itse seuraamaan koulutustarjontaa tai tekemään hakemuksia. Hakemuksen tulisi olla voimassa siihen saakka, kun opiskelupaikka järjestyy. Koulutuksista tiedottamisessa ja koulutuksen aikaisessa tiedonvaihdossa tulee mahdollisuuksien mukaan käyttää Koulutusportti-järjestelmää silloin, kun kyse on TE-toimistossa asiakkaana olevista henkilöistä. TE-toimiston asiakkaiden osalta koulutuksen järjestäjä tarkistaa kotoutumissuunnitelman voimassaolon Koulutusportti-järjestelmästä. Mikäli kotoutumissuunnitelma on tehty kunnan toimesta, koulutuksen järjestäjä tarkistaa kotoutumissuunnitelman voimassaolon kunnasta tai TE-toimistosta. Oppilaitoksen on arkistoitava viiden vuoden ajan asiakirjat, joista voidaan todeta, että opinnot on hyväksytty osaksi kotoutumissuunnitelmaa.

Osa vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opiskelijoista on TE-toimiston kotoutuja-asiakkaita, jolloin heillä voi olla mahdollisuus saada opintojensa ajalta työttömyysetuutta. Kotoutumislaisissa ja työttömyysturvalaisissa säädetään niistä edellytyksistä, joiden mukaan omaehtoisesti opiskelevalla TE-toimiston kotoutuja-asiakkaalla on oikeus työttömyysetuuteen. Maahanmuuttajalla tulee muun muassa olla TE-toimiston toteama koulutustarve ja omaehtoisuuden opiskelun tulee tukea maahanmuuttajan kotoutumista ja työllistymistä. Opiskelusta tulee olla sovittu TE-toimistossa laaditussa kotoutumissuunnitelmassa ennen opintojen aloittamista. Työttömyysturva-oikeuden jatkuminen edellyttää, että maahanmuuttaja etenee opinnoissaan julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa säädetyllä tavalla. TE-toimiston kanssa tulee sopia etukäteen, mikäli henkilö halutaan ohjata muihin opintoihin kesken koulutuksen. Lisäksi uusiin opintoihin siirtymisellä voi olla vaikutusta mm. lasten päivähoiton järjestelyihin.

Monipuolinen yhteistyö on opiskelijan ohjauksen näkökulmasta tärkeää myös koko opintojen ajan sekä opintojen päättymisvaiheessa. Maahanmuuttajaopiskelijalla voi olla erilaisia oppimisen ongelmia tai vaikeiden kokemusten aiheuttamia traumoja, jolloin yhteistyö erityisopettajien sekä terveydenhuollon erilaisten palveluiden tarjoajien kanssa on tarpeen. Myös taloudenhoito vieraassa ja uudenaikaisessa kulttuurissa on haasteellista, jolloin yhteistyö niin kunnan sosiaalitoimen kuin Kelan kanssa on välttämätöntä.

Kun tavoitteena on maahanmuuttajan kokonaisvaltaisen kotoutumisen tukeminen, pyritään opiskelijaa ohjaamaan ja kannustamaan aktiiviseen toimintaan omalla opiskelupaikkakunnallaan. Yhteistyö vapaaehtoissektorin ja erilaisten yhdistysten kanssa tarjoaa maahanmuuttajille mahdollisuuksia löytää ystäviä ja mielekästä tekemistä. Ohjaamalla ja rohkaisemalla opiskelijaa toimimaan vapaaehtoissektorin piirissä tarjotaan hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin ja itseluottamuksen vahvistumiseen.

Työelämäyhteistyöllä maahanmuuttajia tutustutetaan suomalaiseen työ- ja yrityselämään. Työpaikkavierailut ja mahdolliset työharjoittelut tukevat maahanmuuttajan kotoutumista ja auttavat häntä löytämään paikkansa suomalaisessa yhteiskunnassa.

Koska luku- ja kirjoitustaidon opiskelijat kuuluvat eri kieli- ja kulttuuriryhmiin, ryhmien omat verkostot ja tukiryhmät sekä muut tahot voivat olla mukana yhteistyökumppaneina tukemassa opiskelijaa sekä luku- ja kirjoitustaidon oppimista myös omalla äidinkielellä. Koulutuksen toteuttamisessa huomioidaan yhteistyö kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

Oppilaitosten välinen yhteistyö on myös erittäin tärkeää. Kun oppilaitoksien edustajat tuntevat toistensa koulutustarjonnat ja mahdollisuudet tarjota erilaisia koulutuksia maahanmuuttajille, opiskelija voidaan ohjata toiseen oppilaitokseen, mikäli se hänen näkökulmastaan on paras vaihtoehto. Oppilaitosyhteistyötä voidaan myös kehittää siten, että opiskelijalle tarjotaan mahdollisuuksia tutustua toiseen oppilaitokseen vierailulla tai tutustumisjaksolla tai opiskelija voi suorittaa joitakin kursseja toisessa oppilaitoksessa.

Koulutuksen loppuvaiheessa yhteistyö toisten oppilaitosten, työelämän, TE-hallinnon, sosiaalitoimen ja kolmannen sektorin kanssa korostuu, kun maahanmuuttajaopiskelija yhdessä oppilaitoksen edustajan ja yhteistyökumppanien kanssa tekee jatkosuunnitelmiaan.

Helsingin työväenopiston keskeisiä yhteistyökumppaneita lukutaitokoulutuksen järjestämisessä ovat Helsingin kaupungin Stadin osaamiskeskus, työllisyyspalvelut ja sosiaali- ja terveystoimiala sekä Uudenmaan TE-toimistot, Testipiste ja muut koulutusta järjestävät tahot. Helsingin työväenopisto toimii tiiviissä yhteistyössä muiden lukutaitokoulutusta järjestävien oppilaitosten verkostossa. Yhteistyöllä muiden järjestäjien kanssa pyritään mahdollistamaan asiakkaille jatkuva hakeutuminen koulutukseen ja toteuttamaan monipuolista koulutustarjontaa.

Lukutaitokoulutusten palveluohjaus on Helsingissä järjestetty keskitetysti Stadin osaamiskeskuksen toimesta. Osaamiskeskus kerää kaikilta palveluntarjoajilta tiedot kursseista. Palveluntarjoajaverkostossa on mukana Helsingin kaupungin vapaan sivistystyön oppilaitosten lisäksi lukutaitokoulutusta tarjoavia yksityisiä kansalaisopistoja, kansanopistoja ja opintokeskuksia sekä aikuisten perusopetusta tarjoavia oppilaitoksia Helsingin alueelta.

Stadin osaamiskeskus ohjaa Helsingin työllisyyspalveluiden, TE-toimiston sekä kunnan sosiaalitoimen kautta tulevat opiskelijat sopiville kursseille joko aikuisten perusopetukseen tai vapaaseen sivistystyöhön. Suurin asiakasvirta lukutaitokoulutuksiin tulee Helsingin työllisyyspalveluiden kautta. Työllisyyspalveluista tai TE-toimistosta ohjautuvat testataan Testipisteessä. Testipisteen tulokset ja muut tiedot opiskelijoista sekä koulutuksista siirtyvät Koulutusportin kautta työllisyyspalveluiden/TE-toimiston sekä koulutuksen järjestäjän välillä. Kun opiskelija on hyväksytty kurssille ja hän on aloittanut sen, hänestä tulee ko. oppilaitoksen opiskelija ja ohjaustyö jatkuu seuraavaksi oppilaitoksen ja työllisyyspalveluiden/TE-toimiston yhteistyönä.

Työllisyydenhoidon linjaukset vaikuttavat kohderyhmän opiskelumahdollisuuksiin ja näin myös kurssisuunnitteluun. Työväenopiston kursseille otetaan sekä kotoutumisajalla olevia että sen jo ylittäneitä opiskelijoita. Uudenmaan alueella omaehtoiseksi opiskeluksi katsotaan kotoaikaisten opiskelijoiden kohdalla kurssi, jolla on vähintään 20 tuntia opiskelua (ml. opetus + monimuoto-opiskelu) viikossa. Ylikotoaikainen opiskelija voi osallistua sivutoimiseen opiskeluun säilyttäen työttömyysturvansa, mikäli kurssin viikkotuntimäärä jää alle 25 opiskelutuntia. Mikäli opiskelija ei edisty, keskeyttää tai jää pois kurssilta, tästä ilmoitetaan opiskelijan työllisyyspalveluiden tai TE-toimiston vastuuasiantuntijalle. Myös mahdollisista muutoksista opiskelijan opinnoissa, siirtymistä muiden oppilaitosten kursseille sekä jatkopolutuksesta tiedotetaan vastuuasiantuntijoita.

3.6 Koulutuksen laajuus ja kesto

Henkilökohtaistamisella ja joustavilla koulutuspoluilla tuetaan opiskelijoiden erilaisia koulutustarpeita ja opiskeluun osallistumisen mahdollisuuksia. Koulutus jakaantuu moduuleihin, joista opiskelija voi tarpeensa ja opiskelumahdollisuuksiensa mukaan valita koko koulutuksen tai sen osia. Suunnitelma kirjataan henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan, jota päivitetään tarpeen mukaan, ja esimerkiksi nopeasti edistyneet opiskelijat voidaan ohjata heille tarkoitukseenmukaisiin opintoihin tai työelämään myös kesken koulutuksen.

Helsingin työväenopiston lukutaitokoulutuksien kestoa ja laajuutta suunniteltaessa huomioidaan eri ryhmien ja opiskelijoiden tarpeet. Oppimispolkunsa alussa olevia ja alkeistason kielenoppijoita palvelee usein parhaiten systemaattinen, tasolta toiselle etenevä kielenopetus, mihin opiston lukutaitokoulutuksen kurssit antavat mahdollisuuden. Aloittaneille opiskelijoille pyritään ensisijaisesti tarjoamaan jatkamisen mahdollisuus opiston omilla kursseilla. Tarvittaessa kurssit räätälöidään huomioiden erityiset oppimisen tarpeet ja tuki. Opetuksen sisältöä, painotuksia, opetusmenetelmiä ja etenemistähtia voidaan muunnella kurssikohtaisesti opiskelijoiden tason ja oppimistavoitteiden mukaan.

Työväenopiston lukutaitokoulutukset ovat osa-aikaista opiskelua (alle 25 opiskelutuntia viikossa), jolloin opiskelijoilla säilyy työttömän etuudet eikä heitä katsota päätoimiseksi opiskelijoiksi. Opinnot voidaan sisällyttää opiskelijan kotoutumissuunnitelman opintoihin omaehtoisina opintoina. Yleisimmin opiston lukutaitokoulutuksen kursseilla opetusta on n. 20 tuntia viikossa 12–19 viikon ajan kurssista ja opiston opetuskaudesta riippuen. Kursseja järjestetään ympäri Helsinkiä aamu- ja päiväaikaan sekä helposti saavutettavien julkisten yhteyksien päässä. Lukutaitokoulutuksessa noudatetaan pääosin Helsingin työväenopiston normaaleja työkausia. Kevätkausi on tammikuusta toukokuuhun ja syyskausi elokuusta joulukuuhun. Syysloma ja talviloma järjestetään Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimialan käytännön mukaan.

4

Lähtötason arviointi lukutaitokoulutuksessa

Koulutuksen alussa opiskelijalle tehdään lähtötason arviointi, jonka perusteella opiskelija ohjataan sopivaan opetusryhmään. Lähtötason arvioinnissa selvitetään opiskelijan suullista suomen kielen taitoa, luku- ja kirjoitustaitoa latinalaisella kirjaimistolla sekä matemaattisia taitoja. Mikäli opiskelijalle on tehty alkukartoitus joko työvoimahallinnon tai kunnan toimesta, tulee siitä saatua tietoa hyödyntää lähtötason arvioinnin pohjana.

Lukutaitoa arvioitaessa testataan opiskelijan teknisen lukutaidon tarkkuutta, nopeutta ja ymmärrettävyyttä. Mahdollisuuksien mukaan tehdään havaintoja myös luetun ymmärtämisestä sekä lukemisen käyttötaidosta. Kirjoitustaitoa testataan sanelun ja tekstin jäljentämisen avulla niin, että myös opiskelijan hienomotoriset taidot tulevat esiin. Jotta opiskelijan luku- ja kirjoitustaidosta saadaan riittävän monipuolinen käsitys, selvitetään haastattelun avulla hänen lukutottumuksiaan ja sitä, millaisissa kirjallisissa vuorovaikutustilanteissa hän on tottunut arjessaan toimimaan. Myös opiskelijan luku- ja kirjoitustaidosta hänen äidinkielellään pyritään saamaan tietoa.

Lähtötason arvioinnissa selvitetään lisäksi mahdollisuuksien mukaan opiskelijan opiskelunvalmiuksia ja taitoja, oppimishalukkuutta, motivaatiota sekä muistamis- ja omaksumiskykyä, koulutustaustaa kotimaassa/mualla ja Suomessa, työhistoriaa sekä muuta osaamista. Lähtötason arvioinnissa käytetään tarvittaessa tulkkausta.

Opiskelijoiden osaamisprofiilit voivat vaihdella. Suullinen kielitaito, lukutaito ja kirjoitustaidot ovat saattaneet kehittyä eri opiskelijoilla eri tahtiin. Lähtötason arviointia tehtäessä tulee opiskelijan taitoja tarkastella laajasti ja suhteuttaa niitä aiempaan koulutustaustaan, maassaoloaikaan ja muihin tekijöihin.

Arvioinnin avulla kerätään tietoa paitsi sopivan opetusryhmän löytämiseksi myös opiskelijan yksilöllisen ohjaamisen tarpeiden tunnistamiseksi ja tuen suunnitteluksi. Samalla kerrotaan tulevasta koulutuksesta tai koulutusvaihtoehdoista, opintojen etenemisestä sekä oletettavasta opiskeluajasta.

Helsingin työväenopiston lukutaitokoulutukseen ohjautuvien opiskelijoiden lähtötaso on useimmiten testattu Testipisteessä. Testipisteen tulosten perusteella arvioidaan, mikä on asiakkaalle sopiva lukutaitokoulutuksen tai suomen kielen kurssi. Lähtötasotestiin kuuluu haastattelu, sanelu ja ääneen lukemisen testi, rakenteellisten hahmottamisen testi sekä matematiikan testi. Testipisteen tulokset kirjataan asiakkaan kohdalle Koulutusporttiin, jonka avulla tieto siirtyy työllisyyspalveluiden/TE-toimiston, ohjaavan tahon sekä koulutuksen tarjoajan välillä.

5

Koulutuksen toteuttaminen

5.1 Oppimiskäsitys

Vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuositus perustuu sosio-konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen ja sivistyspedagogiikkaan. Oppiminen nähdään sosiokulttuurisena ilmiönä, jota ei voida erottaa sosiaalisesta, historiallisesta ja kulttuurisesta kontekstistaan. Aikuiselle lukutaitokoulutukseen osallistuvalla henkilöllä on tärkeää, että hän voi liittää opiskeltavat asiat aikaisempaan osaamiseensa sekä arjen käytännön tilanteisiin ja tarpeisiin. Opettajan tulee ottaa huomioon opiskelijoiden yksilölliset erot. Hänen tulisi tunnistaa opiskelijoiden oppimisstrategiat sekä osata liittää opiskeltavat asiat opiskelijoiden aikaisempiin tietoihin ja arjen tilanteisiin.

Oppimista tukeva, hyväksyvä sosiaalinen ympäristö, jossa aikuiset oppijat ja opettajat kohtaavat toisensa, luo turvallisen oppimistilanteen. Opetuksessa tarjotaan riittävästi haasteita, mutta pyritään välttämään turhauttavia epäonnistumisia. Opettaja on tukija ja opastaja, joka näkee opiskelijoiden elämäkokemuksen ja hiljaisen tiedon voimavarana. Opettaja tunnistaa opiskelijan vahvuudet ja tukee sen tietoisuuden kehittymistä, joka opiskelijalla on omasta osaamisestaan ja itsestään oppijana. Oppimisympäristössä luodaan edellytyksiä yhdessä ja toinen toisilta oppimiseen.

Lukutaitokoulutuksessa opiskeleva opiskelee suomen kieltä sekä luku- ja kirjoitustaitoa kotoaan uuteen maahan, selviytyäkseen mahdollisimman hyvin uudessa kulttuurissa ja työllistyäkseen Suomessa. Kielen opiskelua sekä luku- ja kirjoitustaidon opiskelua ei eroteta muusta opetuksesta erillisiksi kokonaisuuksiksi, vaan kaikessa opetuksessa pyritään eheyttämään opetukseen. Näin kaikessa opiskelussa painotetaan kielitietoista opetusta (ks. luku 5.3) ja vastaavasti suomen opetuksessa huomioidaan aikuisten opiskelijoiden kielelliset tarpeet ja kiinnostuksen kohteet. Kielen opiskelussa keskitytään aihealueisiin, jotka liittyvät aikuisen henkilön arjen elämään ja ovat näin opiskelijalle tärkeitä arjen kansalaisuuden saavuttamiseksi.

Lukutaitokoulutukseen tulevien maahanmuuttajien koulutuksen järjestämisessä on huomioitava, että opiskelijoiden taustat niin kulttuurisesti kuin aikaisempien opintojen osalta voivat olla hyvin erilaiset. Osalla on jo jossain määrin koulutaustaa, osalle koulumainen opiskelu voi olla täysin vierasta. Lisäksi opiskelijoiden opiskeluvalmiuksiin voivat vaikuttaa heidän aikaisemmat mahdolliset vaikeatkin kokemuksensa ennen Suomeen tuloa sekä erilaiset oppimisen ongelmat. Vastaavasti osa opiskelijoista voi omaksua hyvinkin nopeasti luku- ja kirjoitustaidon perusteet.

Lukutaitokoulutukseen osallistuvien opiskelijoiden erilaisten lähtökohtien, tarpeiden ja resurssien vuoksi opetuksen eriyttämisen merkitys opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa korostuu. Eriyttämällä opetusta ja tehtävien asettelua voidaan kullekin opiskelijalle tarjota sopivasti haasteita sekä onnistumisen kokemuksia. Opetuksessa huomioidaan opiskelijan

omien vahvuuksien hyödyntäminen ja niiden kehittäminen sekä hänen tukemisensa haasteellisemmissä aihepiireissä. Opiskelijoiden tarpeiden mukaan opintojen laajuutta, syvyyttä ja etenemisnopeutta eriytetään.

Helsingin työväenopiston lukutaidon opetus noudattaa vapaan sivistystyön ja työväenopiston yleisen opetussuunnitelman oppimiskäsitystä. Oppija nähdään itseohjautuvana, tavoitteellisesti toimivana ja aktiivisena tiedon käsittelijänä, joka itse tutkii, löytää ja onnistuu. Oppiminen rakennetaan opiskelijoiden omien tietojen, taitojen ja tarpeiden perustalle jo osattua hyödyn-tään ja siihen tukeutuen. Kieli nähdään ensisijaisesti viestinnän välineenä ja funktionaalinen kielitaito tavoitteena. Kielen oppiminen sidotaan erilaisiin opiskelijan arjen kannalta merki-tyksellisiin kielenkäyttötilanteisiin ja teemoihin, esim. asiointi, ruoka, terveys. Suomen kielen oppiminen tukee myös kulttuurin ymmärtämistä ja edistää sitä kautta kokonaisvaltaisempaa integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

5.2 Toimintakulttuuri

Oppilaitoksen toimintakulttuuri muodostuu arvoista, tavoista, toimintamalleista ja normeista, jotka ovat kehittyneet oppilaitokseen vuosien kuluessa. Toimintakulttuuri luo käyttäytymismal-leja, jotka ohjaavat toimintaa. Suomalaisessa tekstipainotteisessa yhteiskunnassa lukutaidot-tomuus rajoittaa yksilön keinoja hallita omaa elämää. Tällaisessa kulttuurissa lukutaitoa opis-keleva voi tuntea epävarmuutta oman oppimisensa ja opiskelutaitojensa suhteen. Opettajan tehtävänä on luoda turvallinen opiskeluympäristö, jossa jokaisella opiskelijalla on mahdolli-suus opiskella omien edellytystensä mukaisesti.

Opettajat, muut kouluttajat ja koko oppilaitoksen henkilökunta luovat oppilaitoksen toiminta-kulttuurin, jonka tulee olla koko henkilökuntaa ja kaikkia opiskelijoita arvostavaa ja yksilölliset ominaisuudet hyväksyvää. Opiskelijan tulee voida kokea itsensä hyväksytyksi. Lisäksi hänelle tarjotaan monipuolisia mahdollisuuksia tuoda esille elämänkokemustaan sekä erilaisia taito-jaan ja osaamistaan.

Opiskelija voi kokea itsensä epävarmaksi joutuessaan opiskelemaan aikuisena uusia asioita vieraassa kulttuurissa. Opettajan tehtävänä onkin luoda opiskeluryhmään sellainen ilmapiiri, jossa opiskelijoita ohjataan kuuntelemaan ja tukemaan toisiaan ja jossa heitä arvostetaan ta-savertaisesti ja rohkaistaan tuomaan esille omia ajatuksia sekä oivaltamaan ja kokeilemaan uusia asioita. Ryhmässä, jossa on hyväksyvä ja arvostava ilmapiiri, opiskelijan ei tarvitse pelä-tä virheitä tai uusien asioiden kokeilua, vaan hän oppii luottamaan itseensä ja omiin taitoihin-sa. Tällaisessa ryhmässä opiskelija oppii myös saamaan ja antamaan vertaispalautetta, jolloin opettajan rooli tiedonlähteenä ei ole ylikorostunut.

Kirjoitetun kielen perustana on puhuttu kieli. Opiskelu ei näin rajoitu lukemisen ja kirjoittami-sen opiskeluun ja oppituntien aikaiseen toimintaan vaan oppimista tapahtuu myös luokkahuo-neen ulkopuolella. Oppilaitoksen kulttuuri, joka tukee yhdessä tekemistä, yhteisöllisyyttä, di-alogia ja toisen kuuntelemista, antaa opiskelijalle mahdollisuuden suomen kielen ja kulttuurin monipuoliseen oppimiseen. Kielitietoisuus ja opiskelijoiden monilukutaidon kehittäminen ovat toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavia periaatteita, jotka auttavat maahanmuuttajaa arjen asioiden hoitamisessa ja kotoutumisessa yhteiskuntaan.

Helsingin työväenopiston kaikessa toiminnassa edistetään tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja moninaisuuden toteutumista. Peruskansalaistaitojen oppiminen jo sinällään mahdollistaa yhdenvertaisena kansalaisena toimimisen, mutta edistää myös mahdollisuuksia kokea osallisuutta ja kuuluvuutta ryhmään ja yhteiskuntaan. Oppiminen on vuorovaikutteista ja varsinkin kielen oppiminen tapahtuu aina muiden kanssa, sosiaalisessa kanssakäymisessä. Ryhmä itsessään tukee ja edistää kaikkien oppimista. Opettaja tukee ja kannustaa yksilöitä, mutta myös ryhmää tukemaan toisiaan ja oppimaan toisiltaan. Ryhmän moninaisuutta ja aikuisopiskelijoilla jo olevaa elämäkokemusta sekä taitoja käytetään oppimisessa koko ryhmän sekä yksilön voimavarana. Tarkemmat työväenopiston tavoitteet toimintaympäristönä esitellään luvussa 7.4.1.

5.3 Oppimisympäristöt ja työtavat

Vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuosituksen mukaisessa opetuksessa painotetaan erityisesti monipuolisten oppimisympäristöjen hyödyntämistä. Käytännölläisyys ja funktionaalisuus ovat kielenopetuksen keskeisiä periaatteita. Lukutaidon perustana on suullinen kielitaito. Lukutaidon opetuksessa tuetaan suullisen kielitaidon kehittymistä monipuolisin harjoittein sekä viemällä opiskelu arkielämän tilanteisiin. Kirjallisia tehtäviä tehdään aluksi yhdessä. Opiskelijoita kannustetaan kuitenkin alusta alkaen myös itsenäiseen kielen opiskeluun ja oppimiseen myös opetuksen ulkopuolella.

Kielitietoisuudella on keskeinen merkitys kaikessa opetuksessa ja oppimisessa. Kielitaidon sekä luku- ja kirjoitustaidon opettaminen erillisenä kokonaisuutena ei ole tarkoituksenmukaista, vaan kielen oppimisen tulee nivoutua muihin sisältöihin. Samalla kun opitaan kieltä, opitaan asioita lähiympäristöstä, arjesta ja yhteiskunnasta. Kielitietoinen työskentely edellyttää kaikkien opettajien ja muiden kouluttajien yhteistyötä. Eri tiedonalojen käsitteet ovat pääosin opiskelijoille vieraita. Näin suomen kielen opiskelu ei rajoitu ainoastaan kielen oppitunneille vaan kaikki opiskelu tapahtuu kielen oppimisen näkökulmasta.

Toiminta aktiivisena kansalaisena tämän päivän tietoyhteiskunnassa edellyttää myös tieto- ja viestintäteknisten taitojen hallintaa. Opetustilat varustetaan riittävällä ajanmukaisella ja pedagogisesti tarkoituksenmukaisella opetusteknologialla, jonka avulla opiskelijat tutustutetaan sekä erilaisiin opetusohjelmiin että arjen hoitamisessa tarvittaviin ohjelmiin ja palveluihin.

Oppimisympäristöjen ja työtapojen tulee kehittää myös opiskelijan monilukutaitoa. Monilukutaito auttaa ymmärtämään kulttuurista monimuotoisuutta sekä ihmisten erilaisia näkemyksiä ja lähtökohtia. Monilukutaito antaa valmiudet ymmärtää ja arvioida erilaisia tekstejä. Monilukutaito auttaa opiskelijaa ymmärtämään ympäristönsä syy-seuraussuhteita ja tukee hänen itsenäisen ajattelunsa kehittymistä.

Kieltä opitaan vuorovaikutustilanteissa. Suullisia taitoja harjoitellaan opiskelijaryhmässä ja käytännön tilanteissa. Opettajien/kouluttajien lisäksi koko muu henkilökunta tukee opiskelijan suomen kielen kehittymistä osallistumalla autenttisiin vuorovaikutustilanteisiin esimerkiksi toimistoissa ja ruokaloissa tai kansanopistojen internaateissa.

Luokkatilat oppimisympäristöinä tarjoavat kielen opiskelun ohella mahdollisuuden harjoitella luokassa opiskelun taitoja. Monella opiskelijalla opiskelukokemukset voivat olla hyvin vähäiset ja opiskelutaidot tästä syystä harjaantumattomia. Tämän takia harjoitellaan ja vahvistetaan myös omasta hyvinvoinnista huolehtimista, opiskeluun liittyviä käytännön rutiineja, kuten toimimista sovitun aikataulun mukaan, omista ja yhteisistä tarvikkeista huolehtimista sekä opiskelurauhan antamista toisille. Näin luodaan valmiuksia mahdollisten jatko-opintojen on-

nistumiselle. Monipuolisessa opiskelussa opitaan toisen kuuntelemista, keskusteluun osallistumista, itsenäistä työskentelyä sekä pari- ja ryhmätyöskentelyä. Opetuksessa käytetään hyväksi elämyksellisyyttä sekä monimediaisia elementtejä, draaman keinoja ja erilaisia aktiivointiharjoituksia.

Oppimisympäristö ei rajoitu vain luokkatilaan vaan oppilaitoksen muiden tilojen ja lähiympäristön ja yhteisön monipuolinen hyväksikäyttö oppimisympäristönä tarjoaa käytännönläheisiä arjen tilanteisiin liittyviä oppimismahdollisuuksia. Lukemaan oppimisessa ja numeeristen taitojen harjoittelussa voidaan esimerkiksi käydä kaupoissa vertailemassa hintoja ja tuotteita. Yhteiset vierailut opiskelijoiden kannalta tärkeisiin virastoihin ja muihin kohteisiin antavat opiskelijalle itsevarmuutta omien asioidensa hoitoon ja työnhakuun. Opiskelijat tutustutetaan myös lähiympäristön yhdistys- ja harrastustoimintaan, joka tarjoaa mahdollisuuksia osallistuvaan toimintaan. Tavoitteena on oppia kieltä luonnollisissa yhteyksissä sekä kannustaa opiskelijaa käyttämään kielitaitoaan ja huomaamaan oppimismahdollisuuksia erilaisissa arkielämän tilanteissa.

Lukutaitokoulutusta voidaan toteuttaa esimerkiksi lukukauden mittaisena kokopäiväopetuksena, jossa painottuu eheytetty ja eriytetty opetus ja toiminnallisuus. Opetus kytketään kokonaisvaltaisen kotoutumisen tukemiseen ja arjen hallinnan kannalta merkitykselliseen oppimiseen.

Kaikille lukutaito-opetusta tarvitseville ei kokopäiväopiskelu kuitenkaan ole sopiva vaihtoehto. Koulutusta voidaankin toteuttaa vapaan sivistystyön eri oppilaitoksissa myös esimerkiksi iltoihin tai viikonloppuihin ajoittuvana opetuksena, jolloin kotonaan lapsia hoitavien tai työssäkäyvien on helpompi osallistua opetukseen. Tällainen opetusjärjestely soveltuu myös vanhemmalle väelle tai muille henkilöille, joille kokopäiväopiskelu on liian raskasta tai ei muista syistä sovellu.

Työväenopiston lukutaitokurssit sisältävät toiminnallista suomen opetusta taito- ja taideaineisiin nivoutuen sekä retkiä ympäristössä. Lukutaitokoulutuksen tavoitteissa korostuu kokonaisvaltainen teema- ja merkityslähtöinen oppiminen, joka on luonteva oppimisen tapa vähän tai ei ollenkaan koulua käyneille oppijoille. Koulutuksessa opitaan lisäksi toiminnallisia oppimisen tapoja, kun opiskelu yhdistetään kielitietoisesti arjen teemoihin esim. kauppareissuun tai kävelyyn puistossa. Samalla opiskelijoiden kielellinen tietoisuus laajenee, ja kieltä aletaan tunnistamaan ja hahmottamaan eri ympäristöissä.

Työväenopistolla on käytössään monipuoliset opetustilat mukaan lukien kielistudio ja erikoisluokkia taito- ja taideaineiden opetusta varten. Taito- ja taideaineiden opetusta mm. kuvataidetta, käsitöitä, draamaa ja kotitaloutta hyödynnetään kielitietoisuuden aineenopetuksen muodossa. Opetuksen toteuttaminen monikanavaisesti ja moniaistisesti edistää sekä opiskelijoiden kielen oppimista että arjen hallinnan taitoja, kulttuurintuntemusta ja yhteiskuntataitoja. Kielen käyttämistä harjoitellaan aidoissa arjen tilanteissa retkillä ja tutustumiskäynneillä, joita toteutetaan aikuisopiskelijoiden tarpeita ja kiinnostuksen kohteita silmällä pitäen. Helsinki alueena tarjoaa tähän monipuoliset mahdollisuudet sekä kulttuurin että luonnon parissa.

Koulutuksen aikana opiskelijat pyritään tutustuttamaan erilaisiin opiskelutyyliin ja -tekniikoihin tekemällä paritöitä, ryhmätöitä, itsenäistä työskentelyä, koti- tai verkkotehtäviä ja retkiä ja tutustumiskäyntejä. Retkillä tai taito- ja taideaineiden parissa voidaan helposti havainnollistaa asioita, joita heikon suullisen ja kirjallisen kielitaidon vuoksi on muuten vaikea opettaa. Opetuksessa hyödynnetään koko kaupunkia oppimisympäristönä. Opiskelijoita ohjataan ja kannustetaan myös kurssin ulkopuoliseen, itsenäiseen kielen opiskeluun ja kieliympäristön havainnointiin.

6

Opiskelijan tukeminen ja ohjaus

Opiskelijan tukeminen ja ohjaus perustuvat kotoutujalähtöiseen näkökulmaan. Lukutaitokoulutus kattaa sisällöltään luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen ohella myös opiskelijan kokonaisvaltaista kotoutumista tukevia opintoja ja arjen kansalaisuuden taitojen kehittymistä. Koulutuksen järjestäjän vastuulla on ottaa huomioon jokaisen opiskelijan oppimisen erilaiset lähtökohdat ja tarpeet sekä erilaiset opiskelumahdollisuudet. Puutteelliset perustiedot ja -taidot voivat olla aikuiselle opiskelijalle sekä elämänhallintaa että itsetuntoa alentavia tekijöitä. Siksi opiskelumotivaation herättäminen ja sen ylläpitäminen ovat tärkeä osa ohjausta ja tukea. Jokaisella opiskelijalla on aikaisempaa osaamista, jonka tunnistaminen, esille saattaminen ja arvostaminen tukevat opiskelijan luottamusta omiin oppimisedellytyksiin ja mahdollisuuksiin oppia uusia asioita.

6.1 Ohjaus ja tukeminen

Opiskelijan tukeminen ja ohjaus on prosessi, joka alkaa opiskelijan kohtaamisesta opintoihin hakeutumisen vaiheessa, jatkuu koko opiskelun ajan ja päättyy opiskelun loppuvaiheen jatkosuunnitelmien tarkentamiseen. Opiskelijan ohjausta toteutetaan kolmivaiheisesti: **kotoutujalähtöinen ohjaus** koulutukseen hakeutumisen vaiheessa, **ohjaus opiskelun aikana** sekä **jatko-ohjaus** opiskelun loppuvaiheessa.

Kotoutujalähtöisessä ohjauksessa koulutukseen hakeutumisen ja aloittamisen vaiheessa selvitetään opiskelijan osaamista, koulutustarpeita, opiskelun edellytyksiä, opiskelumotivaatiota ja kiinnostuksen kohteita haastatteluin ja testein sekä orientaatiojakson aikaisen havainnoinnin ja testien avulla. Tavoitteena on varmistaa, että koulutukseen hakeutuja ohjautuisi hänelle parhaiten soveltuvaan koulutukseen. Mikäli lähtötason arvioinnissa ilmenee, että kyseinen koulutus ei ole opiskelijalle tarkoituksenmukaisiin vaihtoehtoihin, tulee opiskelija ohjata hänelle paremmin sopivaan koulutukseen yhteistyössä TE-toimiston tai kunnan kanssa. Tarvittaessa haastattelussa käytetään tulkkia, jotta yhteinen ymmärrys varmistuu.

Koulutuksen aikaisen ohjauksen tavoitteena on tukea opiskelijaa henkilökohtaisessa kasvussa hänen omassa ympäristössään sekä yhteiskunnassa, jossa kirjallisella viestinnällä on suuri merkitys. Tavoitteena on lisätä opiskelijan ymmärrystä luku- ja kirjoitustaidon sekä kielitaidon merkityksestä arkielämän sujuvuudelle, yhteiskunnassa toimimiselle, opiskelulle ja työllistymiselle. Koulutuksen aikana opiskelijoita tuetaan osallistumaan harrastuksiin ja muuhun osallistuvaan toimintaan. Osallistuminen tukee maahanmuuttajan kotoutumista, työllistymismahdollisuuksia sekä arjen kansalaisuuden rakentumista.

Koulutuksen aikaisessa ohjauksessa kiinnitetään erityistä huomiota opiskelijan opiskeluvalmiuksien ja opiskelutaitojen kehittymisen tukemiseen. Tämä on erityisen tärkeää, koska lukutaitokoulutukseen tulevan henkilön aikaisemmat opiskelukokemukset voivat olla hyvin vähäiset. Opiskelijaa ohjataan ja tuetaan ottamaan vastuuta omasta opiskelustaan, opintojen suunnittelusta, tavoitteiden asettamisesta sekä oman opiskelun etenemisen itsearvioinnista. Opiskelijan aikuisuuden arvostaminen on hänen tukemisensa ja ohjaamisensa onnistumisen perusedellytyksiä. Ohjauksen ja tuen järjestämisessä tulee käyttää erilaisia toimintatapoja,

jotka edistävät yhteistyön sujuvuutta ja nostavat opiskelijan omat voimavarat ja osaamisen esille. Keskusteluissa pyritään tuomaan näkyviksi opiskelijan vahvuuksia, osaamista ja kiinnostuksen kohteita, ja niissä pohditaan yhdessä mahdollisuuksia niiden hyödyntämiseen opiskelijan senhetkisessä elämäntilanteessa.

Tukea tarjotaan sekä yksilö- että ryhmäohjauksena. Opetusryhmää tuetaan toimimaan myönteisenä ja vuorovaikutuksellisenä oppimisympäristönä, jossa opiskelijan on mahdollista saada myös vertaistukea toisilta opiskelijoilta. Opiskelijoita ohjataan myös tunnistamaan omat voimavaransa, oppimiseen liittyvät vahvuutensa ja kehittymistarpeensa.

Opiskelijaa tuetaan ja ohjataan kokonaisvaltaisesti koko koulutuksen ajan. Tavoitteena on kannustaa jokaista opiskelijaa henkilökohtaisesti siten, että hänellä on mahdollisuudet suoriutua opinnoistaan. Opintojen on oltava sopivan haastavia niin, että opiskelija voi saada onnistumisen kokemuksia. Toisaalta liian suuret haasteet voivat laskea opiskelumotivaatiota ja heikentää opiskelijan uskoa kehittymismahdollisuuksiinsa.

Opiskelijan itsetunnon vahvistamisen ja elämönhallinnan kanalta on oleellista, että hän saavuttaa riittävät perustiedot ja -taidot oman arjen hallitsemiseksi. Opiskelijan elämäntilanteet voivat kuitenkin olla opiskelun kannalta haasteelliset uudessa kulttuurissa. Siksi opiskelumotivaation herättäminen ja sen ylläpitäminen voivat edellyttää ohjaajalta syventymistä opiskelijan elämäntilanteeseen myös kokonaisvaltaisemmin, jotta opiskelijalle tarvittaessa voidaan tarjota erilaisia tukimuotoja.

Koulutuksen aikaisella ohjauksella tuetaan myös opiskelijan opiskeluvalmiuksia ja oppimisen taitojen kehittymistä. Henkilökohtaisessa ohjauksessa opiskelija pystyy paremmin tekemään omaa tulevaisuuttaan ja ammatillista kehittymistään koskevia päätöksiä ja ymmärtämään omien valintojensa ja oman toimintansa seuraukset. Ohjauksessa huomioidaan opiskelijan kokonaistilanne käsittelemällä muun muassa arkielämää ja siihen kuuluvia asioita.

Opiskelun loppuvaiheessa ohjauksessa keskitytään lisääntyvässä määrin **jatko-ohjaukseen** yhteistyössä TE-toimiston tai muun ohjaavan tahon kanssa. Tällöin keskitytään erityisesti opiskelijan kanssa tehtävään jatkosuunnitelman laadintaan. Opiskelun aikana tulevaisuuden suunnitelmia on käsitelty muun muassa erilaisia ammatteja ja koulutusmahdollisuuksia pohdittaessa. Koulutuksen loppuvaiheessa ohjauksen tuloksena tulee jokaisella opiskelijalla olla konkreettiset jatkosuunnitelmat, joissa on eritelty lyhyen aikavälin tavoitteet ja kuvattu koulutus- ja/tai työllistymistavoitteet. Mikäli opiskelija ei iän tai muun syyn takia ole hakeutumassa koulutukseen tai työelämään, tulisi hänen henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaansa kuvata, miten hän jatkossa edistää kotoutumistaan ja kansalaiseksi kasvuaan. Suunnitelmassa voi olla esimerkiksi kuvauksia erilaisista aktiviteeteista tai harrastusmahdollisuuksista, joihin opiskelija suunnittelee osallistuvansa.

Helsingin työväenopistossa koulutuksen aikaista ohjausta antaa lukutaitokoulutuksen opettaja. Ohjausta voi antaa opintojen aikana myös erityisopettaja, kuraattori tai opinto-ohjaaja, mikäli resurssia tähän on saatavilla. Tavoitteena on kehittää moniammatillinen tukipalvelu, joka pystyy palvelemaan opiskelijoita mahdollisimman kokonaisvaltaisesti opintojen ajan aina jatko-ohjaukseen saakka.

Ohjaukselle varataan viikoittain aikaa. Tarvittaessa sovitaan myös henkilökohtaisia ohjausaikoja ja apuna voidaan käyttää tulkkia. Koulutuksen aikaisen ohjauksen tavoitteena on tukea opiskelijaa niin henkilökohtaisessa kasvussa kuin yhteiskuntaan integroitumisessa. Ohjauksella lisätään opiskeluvalmiuksia ja oppimaan oppimisen taitoja. Ohjauksen avulla opiskeli-

ja pystyy paremmin tekemään omaa tulevaisuuttaan ja ammatillista kehittymistään koskevia päätöksiä. Ohjauksessa huomioidaan myös henkilön kokonaistilanne käsittelemällä muun muassa arjenhallinnallisia ja terveydentilaan liittyviä teemoja opiskelijan tarpeen mukaisesti.

Opiskelija saattaa tarvita myös muunlaista kuin opiskeluun liittyvää ohjausta. Tällaisissa tilanteissa opiskelijaa pyritään ohjaamaan sopivalle taholle kuten sosiaali- ja terveystieteiden pariin, kolmannen sektorin toimijoille jne. Ohjauksessa käsitellään opiskelijan henkilökohtaista tilannetta, ja siksi keskustelut ovat luottamuksellisia.

Lukutaitokoulutusten opiskelijoilla tuen tarve vaihtelee, minkä vuoksi opetuksen eriyttäminen mahdollisuuksien mukaan on tärkeää. Opiskelijan tilanteeseen syventyminen ohjauksen avulla auttaa opettajaa opiskelumotivaation herättämisessä ja ylläpitämisessä sekä turvallisen oppimisympäristön luomisessa. Monilla opiskelijoilla saattaa olla taustalla huonoja oppimiskokemuksia, minkä vuoksi turvallisen ilmapiirin luominen kurssille on erityisen tärkeää. Lukutaitoa harjoittelemaan alkava voi kokea huonommuutta jo lukevien seurassa ja siksi työväenopisto pyrkii muodostamaan tasoryhmiä. Vasta alkavan lukutaidon opiskelijat sijoitetaan eri ryhmään jo kehittyvän lukutaidon omaavien kanssa.

Työväenopistossa lukutaitokoulutuksen opettaja ohjaa opiskelijoita myös jatkosuunnitelmien osalta. Opiskelija voi jatkaa kieliohjelmaa, siirtyä jatko-opiskeluun, työelämään tai häntä voidaan kannustaa osallistumaan esim. järjestö- tai muuhun harrastustoimintaan kotoutumisen edistämiseksi.

Helsingin työväenopisto tarjoaa mahdollisuuden jatkaa sekä suomen kielen opintoja että haakeutua muiden vapaan sivistystyön opintojen pariin. Työväenopisto järjestää suomen kielenä -opintoja alkeistasolta alkaen aina tasolle B2.2 asti Eurooppalaisen viitekehyksen taitotasoluokittelun mukaisesti. Työväenopistossa voi myös osallistua neljä kertaa vuodessa järjestettävään suomen kielen keskitason yleiseen kielitutkintoon, joka tarvitaan Suomen kansalaisuuden saamiseksi. Myös tähän tutkintoon valmentavia kursseja järjestetään. Lisäksi työväenopisto järjestää muunkielisille suunnattuja kursseja mm. kotitalouden, käsityön, tietotekniikan ja median ainealoilla. Opiskelijan taidoista, harrastuneisuudesta ja kiinnostuksen kohteista riippuen häntä voidaan ohjata myös opiston taito-, taide- sekä kielten ja tietoaineiden opintojen pariin. Helsingin kaupunki tarjoaa lisäksi monipuolisen valikoiman muita aikuisille maahanmuuttajille suunnattuja koulutuspalveluita.

6.2 Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma

Jokaiselle koulutukseen osallistuvalla opiskelijalla laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, jonka tulee perustua lähtötason arvioinnissa saatuihin tietoihin opiskelijan valmiuksista sekä hänen omiin tavoitteisiinsa. Henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa tehtäessä huomioidaan opiskelijalle mahdollisesti työ- ja elinkeinotoimistossa tai kunnassa tehty kotoutumissuunnitelma. Alkukartoituksen perusteella laadittu kotoutumissuunnitelma on maahanmuuttajan yksilöllinen suunnitelma niistä toimenpiteistä ja palveluista, joiden tarkoituksena on tukea maahanmuuttajan mahdollisuuksia hankkia riittävä suomen kielen taito sekä muita yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja sekä edistää hänen mahdollisuuksiaan osallistua yhdenvertaisena jäsenenä yhteiskunnan toimintaan.

Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinta on monivaiheinen prosessi. Se aloitetaan opiskelun alkuvaiheessa, ja siinä tarkennetaan opiskelijan henkilökohtaiset opiskelutavoitteet ja koulutuksen laajuus. Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laatii opettaja yhdessä opiskelijan kanssa. Molempien osapuolien tulee hyväksyä suunnitelma. Opiskelijan henkilökoht-

taisen opiskelusuunnitelman avulla pyritään kullekin opiskelijalle rakentamaan jo koulutukseen hakeutumisen vaiheessa sopivin opiskelumuoto ja -rytmi. Suunnitelman laadinnassa ja seurannassa tehdään tarpeen mukaan moniammatillista yhteistyötä ja tarvittaessa voidaan käyttää tulkkausta.

Henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa pyritään tuomaan esiin opiskelijan vahvuudet ja tuen tarpeet sekä hänen kiinnostuksensa kohteet. Opiskelijan aikaisemmin hankittu osaaminen pyritään tekemään näkyväksi ja häntä tuetaan osaamisen kehittämisessä. Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen voi jatkossa tukea opiskelijan työllistymistä tai sopivan koulutusalan löytämistä. Toiminnallisuuteen painottuva, joustava koulutusmalli antaa hyvät mahdollisuudet opiskelijoiden opiskelun henkilökohtaistamiseen.

Henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan kirjataan

- taustatekijät ja niiden merkitys opinnoille, muun muassa aiempi koulutus sekä työkokemus ja mahdolliset tiedot opiskelijan ammattitaidosta
- suomen kielen taidon sekä luku- ja kirjoitustaidon kuvaus
- numeeristen taitojen kuvaus
- tietoteknisten taitojen kuvaus
- opiskeluvaikeuksien kuvaus
- opiskelijan koulutus- ja työllistymissuunnitelmat sekä muut suunnitelmat
- koulutuksen tavoitteiden ja sisältöjen henkilökohtaistaminen
- opiskelijan ohjauksen ja tuen tarpeen kuvaus sekä tarvittavan ohjauksen ja tuen järjestäminen

Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman toteutumista arvioidaan ja seurataan säännöllisesti koko opiskelun ajan, jotta nähdään, kuinka opiskelu etenee ja suunnitelmat ovat toteutuneet. Suunnitelman toteutumista arvioidaan ja seurataan yhdessä opiskelijan kanssa, ja suunnitelmaan tehdään tarvittaessa muutoksia esimerkiksi lisäämällä opiskelun tukemista, mikäli opiskelijalla ilmenee oppimisen vaikeuksia, tai toisaalta ohjaamalla opiskelija seuraavaan koulutukseen, mikäli hänellä on valmiudet siihen.

Arviointikeskusteluissa keskustellaan opintomenestyksen ja koulutuksen toteutumisen kannalta merkityksellisistä kysymyksistä. Koulutuksen järjestäjä ja koulutuksen hankkija tai muu viranomainen voivat vaihtaa tietoja opiskelijan muusta elämäntilanteesta ainoastaan opiskelijan suostumuksella.

Työväenpiston koulutukseen osallistuvalla opiskelijalla laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS, liite 2), joka perustuu lähtötason arviointiin ja opiskelijan omiin tavoitteisiin. Opettaja laatii suunnitelman yhteistyössä opiskelijan kanssa ohjauskeskustelun perusteella. Suunnitelma allekirjoitetaan ja sekä työväenopisto että opiskelija saavat omat kappaleensa. Jatkossa samaa opiskelusuunnitelmaa päivitetään edellisten tietojen pohjalta ja näkyviin jää jokainen ohjausvaihe.

7

Lukutaitokoulutuksen tavoitteet ja keskeiset sisältöalueet

Tässä luvussa on määritelty Helsingin työväenopiston lukutaitokoulutuksen taitotavoitteet ja keskeiset sisältöalueet. Lukutaitoryhmän opetus muovautuu aina ryhmän tarpeiden, taitojen, tavoitteiden ja edistymisen mukaan. Myös opetukseen käytössä oleva tuntimäärä ja opiskelijoiden opiskeluvalmiudet vaikuttavat käsiteltävien sisältöjen laajuuteen. Opettaja arvioi, mitkä asiat ovat kullekin ryhmälle edistymisen kannalta keskeisimpiä ja sopivimpia lukutaidon saavuttamiseksi. Alla olevissa kaavioissa **tummennetut ja kursivoidut** sisällöt on valikoitu Helsingin työväenopiston lukutaito-opetuksen keskeisimmiksi tavoitteiksi ja sisällöiksi. Nämä tavoitteet määrittelevät myös kurssien osaamistavoitteita, jotka kirjataan selkeästi ja opiskelijalähtöisesti kurssikuvauksiin. Opettaja voi oman valinnan ja harkinnan mukaan sisällyttää opetukseen myös muita alla lueteltuja tavoitteita ja sisältöjä ryhmän tarpeiden ja osaamisen mukaan. Luvussa 7.4 määritellään lisäksi opistotasoiset opetuksen tavoitteet sekä tarkemmin kielenopetuksen keskeisimpiä sisältöalueita ja opetusmenetelmiä.

7.1 Monilukutaitoon liittyvät tavoitteet ja keskeiset sisältöalueet

Tavoitteet	Keskeiset sisältöalueet
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen	
T1 opastaa opiskelijaa ymmärtämään arkielämään liittyviä lyhyitä ilmaisuja ja ohjata häntä seuraamaan yksinkertaisia keskusteluja	Harjoitellaan kuultuja lyhyitä sanoja, lauseita, kysymyksiä ja yksinkertaisia kehotuksia, jotka liittyvät henkilökohtaisiin asioihin ja tarpeisiin. Harjoitellaan yksinkertaisia keskusteluja.
T2 harjaannuttaa opiskelijaa viestimään tarpeistaan ja rohkaista häntä käyttämään kieltä arkipäivän erilaisissa viestintätilanteissa	Harjoitellaan tervehtimistä ja esittäytymistä sekä perustietojen kertomista itsestä, omasta lähipiiristä ja elämästä. Harjoitellaan kuuntelemista ja äänneiden erottamista. Tutustutaan äänneiden keston ja ymmärrettävän ääntämisen edellytyksiin.
T3 ohjata opiskelijaa ääntämään ymmärrettävästi	Tutustutaan ja harjoitellaan käyttämään arjen vuorovaikutustilanteissa tarvittavia yksinkertaisia fraaseja, tekemään kysymyksiä ja osallistumaan yksinkertaisiin keskusteluihin (esim. kohteliaisuusfraasit, pyytäminen, kiittäminen, kuumien vaihtaminen ja asiointitilanteet sekä matkustaminen).
T4 tukea opiskelijaa vahvistamaan ilmaisurohkeuttaan ja ohjata häntä ilmaisemaan itseään kokonaisvaltaisesti erilaisissa esitys- ja vuorovaikutustilanteissa	Harjoitellaan yksinkertaisten tarinoiden kertomista osallistumalla draama- tai improvisointiharjoituksiin.

Tavoitteet	Keskeiset sisältöalueet
Tekstien lukeminen ja tulkitseminen	
T5 ohjata opiskelijaa äänne- ja tavutietoisuuteen sekä hahmottamaan äänne-kirjainvastaavuuden periaate	Harjoitellaan erottamaan, tunnistamaan ja tuottamaan äänneitä ja kirjaimia sekä ymmärtämään niiden välinen yhteys.
T6 ohjata opiskelijaa lukemaan sanoja, lauseita ja lyhyitä tekstejä	Tutustutaan tavuihin ja harjoitellaan äänneiden yhdistämistä tavuiksi ja sanoiksi sekä tuttujen sanojen jakamista tavuiksi ja äänneiksi. Harjoitellaan käyttämään tavuttamista apuvälineenä uuden sanan lukemisessa.
T7 opastaa opiskelijaa teknisen lukutaidon kehittymisen myötä luetun ymmärtämiseen / tekstin tulkitsemiseen	Tutustutaan ja opitaan käyttämään käsitteitä kirjain, äänne, tavu, sana, lause ja teksti. Tutustutaan tavallisimpiin logoihin, merkkeihin, kyltteihin ja sanoihin.
T8 ohjata opiskelijaa ymmärtämään visuaalisia / monimuotoisia tekstejä	Harjoitellaan tunnistamaan yksinkertaisesta tekstistä yksittäinen tieto, jos tekstin voi lukea tarvittaessa uudelleen.
T9 innostaa opiskelijaa lukutaidon oppimisessa ja lauseiden/tekstien ymmärtämisen taitojen harjoittelussa sekä auttaa häntä tarkkailemaan omaa lukemistaan	Havainnoidaan, mihin esim. opetuksessa käytettävät kuvat viittaavat todellisuudessa. Harjoitellaan teknisen lukutaidon harjoittelun tekniikoita ja tekstin ymmärtämisen strategioita, tulkinnan taitoja (lyhyet kertovat, ohjaavat ja kantaa ottavat tekstit).
T10 kannustaa opiskelijaa kiinnostumaan teksteistä ja kertomuksista luomalla myönteisiä luku- ja katselukokemuksia	Harjoitellaan luetun ymmärtämisen taitoja ja niiden kehittämisen taitoja. Opitaan myös tulkitsemaan taulukoita ja visuaalisia tekstejä. Luetaan ja katsotaan opiskelijaa sisällöltään kiinnostavia, monimuotoisia tekstejä, esim. mainoksia ja elokuvia.

Tavoitteet	Keskeiset sisältöalueet
Tekstien kirjoittaminen ja tuottaminen	
T11 ohjata opiskelijaa äännetietoisuuteen ja äännekirjainvastaavuuden periaatteen ymmärtämiseen	Havainnoidaan äännemaailmaa ja opitaan tunnistamaan opittavan kielen äänneiden välisiä eroja. Harjoitellaan ymmärtämään äänneiden ja kirjainten välistä yhteyttä.
T12 ohjata ja rohkaista opiskelijaa tuottamaan suullisesti ja kirjallisesti sanoja, fraaseja sekä lyhyitä viestejä välittömistä tarpeista	Harjoitellaan pienten ja suurten tekstauskirjainten tunnistamista ja tuottamista eri kirjoitusvälineillä. Harjoitellaan kynäotetta ja kirjoitussuuntaa vasemmalta oikealle. Tutustutaan henkilötietojen kertomiseen suullisesti ja henkilötietojen täyttämiseen erilaisiin lomakkeisiin. Harjoitellaan allekirjoitusta.
T13 opastaa opiskelijaa harjaannuttamaan kirjoittamisen taitoa	Harjoitellaan arkielämässä tarvittavien viestien suullista tuottamista esim. asiointitilanteissa.
T14 ohjata opiskelijaa tuntemaan vähitellen oikeinkirjoituksen perusasioita ja kirjoitettua kieltä koskevia sopimuksia	Harjoitellaan tiedottavien viestien kirjoittamista eri asiayhteyksiin. Tutustutaan asioiden kirjaamiseen muistin tueksi esim. kalenteriin. Harjoitellaan käsin, näppäimistöllä ja älylaitteilla kirjoittamista. Tutustutaan oikeinkirjoituksen perusteisiin kuten ison alkukirjaimen ja päättövälimerkkien käyttöön.

Tavoitteet	Keskeiset sisältöalueet
Numeeriset taidot	
<p>T15 tukea opiskelijan innostusta ja kiinnostusta matematiikkaa kohtaan sekä positiivisen minäkuvan ja itseluottamuksen kehittymistä</p>	<p>Hyödynnetään opetuksessa ympäristössä olevia ilmiöitä ja niihin liittyvää numeerista tietoa.</p> <p>Lähestytään numeerisia taitoja konkreettisten, opiskelijoiden arkeen liittyvien ilmiöiden kautta.</p> <p>Eriytetään tehtäviä niin, että monen tasoiset opiskelijat kokevat onnistumista.</p> <p>Hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan opetuksessa kaikkia opiskelijoiden osaamia kieliä.</p>
<p><i>T16 harjaannuttaa opiskelijaa tekemään havaintoja numeerisesta tiedosta arjen tilanteissa sekä käyttämään lukuja peruslaskutoimituksissa</i></p>	<p><i>Harjoitellaan lukusanojen, numeromerkkien ja matematiikan perussymbolien kirjoittamista ja tutustutaan niiden käyttöön arkitilanteissa kuten puhelinnumeroissa, osoitteissa ja aikatauluissa.</i></p> <p><i>Tutustutaan lukukäsitteeseen ja kymmenjärjestelmän periaatteeseen.</i></p> <p><i>Harjoitellaan yhteen- ja vähennyslaskua.</i></p> <p><i>Tutustutaan kerto- ja jakolaskun peruseriaatteisiin.</i></p>
<p>T17 ohjata opiskelijaa ilmaisemaan lukujen avulla määrää ja järjestystä sekä tutustuttaa opiskelija keskeisiin mittayksiköihin ja niiden lyhenteisiin sekä mittavälineiden käyttöön</p>	<p>Tutustutaan järjestyslukuihin.</p> <p><i>Harjoitellaan yleisimpien suureiden mittayksiköiden ja niiden lyhenteiden käyttöä, muun muassa pituus (matka), tilavuus (vetoisuus), aika ja massa.</i></p> <p>Harjoitellaan lukumäärien ja ominaisuuksien vertailua lukujen ja mittayksiköiden avulla.</p> <p>Arvioidaan pituuksia, tilavuuksia ja massoja.</p> <p>Harjoitellaan viivoittimen ja muiden mittavälineiden käyttöä.</p>
<p>T18 ohjata opiskelijaa ymmärtämään aikaan sekä rahan käyttöön liittyviä käsitteitä</p>	<p><i>Tutustutaan aikakäsitteeseen harjoittelemalla esimerkiksi kellonaikojen, päivämäärien ja aukioloaikojen ilmaisemista ja ymmärtämistä.</i></p> <p><i>Harjoitellaan lukujen käyttöä rahaliikenteessä esimerkiksi hintojen, laskujen ja kuittien tarkastelun sekä hinta-vertailujen avulla.</i></p> <p>Harjoitellaan desimaali- ja murtolukujen tunnistamista arkielämän tilanteissa.</p> <p>Tutustutaan teknisiin apuvälineisiin kuten laskimeen, älypuhelimien sovelluksiin, pankkiautomaattiin ja verkkopankkiin.</p>

7.2 Yhteiskuntataitoihin ja kulttuurintuntemukseen liittyvät tavoitteet ja keskeiset sisältöalueet

Yhteiskuntataidot ja kulttuurintuntemus ovat yleisiä tietoja ja taitoja, jotka edesauttavat toimimaan aktiivisesti ja rakentavasti erilaisissa tilanteissa ja yhteisöissä. Opiskelijoita ohjataan toimimaan erilaisuutta ymmärtävässä, ihmisoikeuksia ja tasa-arvoa kunnioittavassa moniarvoisessa yhteiskunnassa demokratian arvojen ja periaatteiden mukaan.

Yhteiskuntataitoihin sisältyy yhteiskunnan perusrakenteiden sekä peruspalvelujen tuntemusta. Yhteiskuntataitoihin sisältyvät sekä julkisten palveluiden, yritysmaailman että kansalaisyhteiskunnan osioita. Opiskelijat tutustuvat oman taloudenhoidon ja vastuullisen kuluttamisen perusteisiin. Kulttuurintuntemus sisältää kulttuuri-identiteettiä ja kulttuurista vuorovaikutusta kehittäviä ja syventäviä oppisisältöjä. Opiskelijoita rohkaistaan kuuntelemaan muita, ilmaisemaan mielipiteitään ja perustelemaan näkemyksiään. Opiskelijaa tutustutetaan Suomen historiaan sekä sen pohjoismaisiin, eurooppalaisiin ja kansainvälisiin yhteyksiin. Oppisisälöissä otetaan huomioon ne käytännön tarpeet, joita opiskelijalla on eri elämäntilanteissa ja painotetaan toimimista arkielämän tilanteissa yhteiskunnassa laajentaen kohti yhteiskuntataitoja. Opetuksessa voidaan kiinnittää erityistä huomiota alueellisiin erityispiirteisiin paikallistuntemuksen lisäämiseksi. Kielitaidon ja käsitteiden hallinnan sekä luku- ja kirjoitustaitojen kehittäminen ovat oleellinen osa oppiaineen opiskelua.

Yhteiskuntataitoja ja kulttuurintuntemusta kehittämällä helpotetaan opiskelijan toimimista suomalaisessa yhteiskunnassa ja kulttuurissa sekä tuetaan opiskelijoiden kasvua vastuuntuntoisiksi, oma-aloitteisiksi toimijoiksi. Yhteiskuntataitoihin liittyy läheisesti aktiivisen kansalaisuuden käsite. Ympäröivän yhteiskunnan tuntemus ja ymmärrys lisäävät ihmisten osallisuutta ja mahdollisuutta vaikuttaa omaa elämäänsä ja itseään koskeviin asioihin.

Yhteiskuntataitojen ja kulttuurintuntemuksen osiot toteutetaan erilaisten kumppanuuksien kautta esimerkiksi oppilaitosten, paikallisten järjestöjen ja yhteisöjen, kuntien ja yritysten kesken. Tavoitteena on toteuttaa koulutuskokonaisuudet siten, että ne mahdollistavat osallisuuden kokemuksen omassa lähiyhteisössä ja suomalaisessa yhteiskunnassa laajemmin vuoropuhelun ja yhdessä tekemisen kautta. Yhdessä tekeminen mahdollistaa myös kielen oppimisen erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Tavoitteet	Keskeiset sisältöalueet
T1 lähiympäristön ja -yhteisön tuntemus sekä paikallisten erityispiirteiden tunnistaminen	Tuetaan vuorovaikutusta paikallisen lähiyhteisön ja -ympäristön kanssa. Mahdollistetaan osallisuuden kokemus yhdessä tekemällä eri toimijoiden kanssa.
T2 tutustuttaa opiskelija Suomen historian ja yhteiskuntajärjestelmän peruspiirteisiin, tukea ja kannustaa opiskelijaa toimimaan aktiivisesti omassa lähiyhteisössään, suomalaisessa yhteiskunnassa ja kansalaisyhteiskunnassa laajemmin	Tutustutaan Suomen historian pääpiirteisiin ja yhteiskuntajärjestelmään: valtioelimet ja paikallishallinto. Tutustutaan suomalaiseen demokratiaan sekä valtion, kuntien ja paikallisyhteisöjen toimintaan. Tarkastellaan yhteistä päätöksentekoa sekä demokraattisen toiminnan käsitteitä, kuten ihmisoikeudet, lasten oikeudet, tasa-arvo sekä yhdenvertaisuus. Tutustutaan käytännössä tapoihin toimia erilaisissa ryhmitymissä ja organisaatioissa, osana kansalaisyhteiskuntaa. Kartutetaan historiaan ja yhteiskuntataitoihin liittyvää sanastoa ja käsitteitä.
T3 ohjata opiskelijaa käyttämään yhteiskunnassa tarjolla olevia palveluita	Tutustutaan yhteiskunnan toimintaan yksilön ja perheen näkökulmasta. Perehdytään julkisiin ja yksityisiin palveluihin kuten terveystalouteen, Kelaan, sosiaalitoimistoon, työvoima- ja elinkeinotoimistoon, varhaiskasvatukseen, lasten, nuorten ja aikuisten koulutuspalveluihin, poliisiin, kirjasto-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisotoimeen, pankkiin ja mobiilipalveluihin. Tutustutaan kolmannen sektorin toimijoihin. Kehitetään arkielämään ja yhteiskunnan palveluihin liittyvää sanastoa. Tehdään vierailukäyntejä. Tutustutaan suomalaiseen turvallisuuskulttuuriin ja erilaisiin arkipäivän riskeihin varautumiseen. Käsitellään omaan hyvinvointiin ja terveyteen vaikuttavia tekijöitä.
T4 tutustuttaa opiskelijaa suomalaiseen kulttuuriin liittyviin tapoihin, arvoihin, normeihin ja asenteisiin sekä tulemaan tietoiseksi omasta arvomaailmasta	Hahmotetaan ja havainnoidaan suomalaiseen kulttuuriin liittyviä tapoja, arvoja, normeja ja asenteita. Tarkastellaan yksilön koskemattomuuteen liittyviä näkökulmia. Tuetaan opiskelijaa tulemaan tietoiseksi omista arvoistaan ja itselle tärkeistä asioista, joihin haluaa vaikuttaa. Osallistutaan vuorovaikutukselliseen toimintaan, jonka kautta suomalainen kulttuuri, tavat, arvot, normit ja asenteet tulevat tutuiksi.
T5 tukea opiskelijaa toimimaan rakentavasti kulttuurisesti moninaisen yhteisön jäsenenä ja ohjata opiskelijaa suhtautumaan avoimesti kulttuurisesti erilaisten näkemysten olemassaoloon	Rohkaistaan opiskelijaa kuuntelemaan muita, ilmaisemaan mielipiteitään ja perustelemaan näkemyksiään. Harjoitellaan aktiivisuuden osoittamista erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.
T6 perehdyttää opiskelijaa suomalaiseen työelämään ja työelämän käytänteisiin	Hahmotetaan työllistymiseen liittyviä tekijöitä ja työelämän pelisääntöjä. Tutustutaan suomalaiseen työelämään liittyviin tapoihin ja työelämän sanastoon.

7.3 Opiskelu- ja itsearviointitaidot

Opiskelutaitoihin kuuluu esimerkiksi kyky hyödyntää oppimisessa erilaisia kognitiivisia strategioita sekä tietoa erityyppisten oppimistehtävien luonteesta ja itsestä oppijana. Opiskelussa tarvitaan myös toimivaa ajanhallintaa, opiskelun systemaattisuutta, keskittymiskykyä ja oman oppimisen arvioinnin taitoa. Nykyään opiskelutaitoihin voidaan katsoa kuuluvaksi myös tietotekniset ongelmanratkaisutaidot. Niihin sisältyy taito käyttää digitaalista teknologiaa, viestintävälineitä ja verkostoja tiedon saavuttamiseen ja arvioimiseen, kommunikointiin ja käytännönläheisten ongelmien ratkaisemiseen.

Opiskelijan on myös tärkeä oppia toimimaan oppitunneilla ja oppilaitosyhteisössä tai muussa opiskeluympäristössä. Omista ja yhteisistä opiskeluvälineistä huolehtiminen ja niiden käyttö, mahdollisista poissaoloista ilmoittaminen sekä kotitehtävien säännöllinen tekeminen kuuluvat myös opiskelutaitoihin.

Opiskelijaa ohjataan itsearviointiin, jotta hänelle muodostuu realistinen käsitys omasta osaamisestaan ja jotta hän pystyy vähitellen ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan. Opiskelijoiden itsearviointitaitoja kehitetään pohtimalla yhdessä opiskelijoiden kanssa oppimisen ja opintojen edistymistä. Oman oppimisen ja opintojen edistymisen analyttinen tarkastelu ohjaa opiskelijoita toimimaan yhä itseohjautuvammin. Opettaja auttaa opiskelijoita ymmärtämään opiskelun tavoitteet ja etsimään niiden saavuttamiseksi parhaita toimintatapoja. Itsearviointi on olennainen osa suomalaista opiskelu- ja työkulttuuria.

Opiskelijoita ohjataan myös ryhmänä havainnoimaan oppimistaan ja sen edistymistä sekä siihen vaikuttavia tekijöitä. Opettajan on tärkeä kehittää myös opiskelijoiden vertaisarviointitaitoja osana ryhmän työskentelyä. Näin opiskelijoilla on mahdollisuus oppia antamaan ja saamaan rakentavaa palautetta.

Työväenopiston kursseilla opettaja suunnittelee opetusryhmälle sopivan tavan opettaa itsearviointitaitoja kurssin aikana. Opiskelijat on hyvä totuttaa arvioimaan esimerkiksi jokaisen tehtävän jälkeen, oliko tehtävä vaikea vai helppo. Opettaja voi tukea opiskelijaa harjaannuttamaan niitä taitoja, joissa on vielä puutteita.

Itsearviointitaitoihin kuuluu myös omien opiskelutaitojen ja -tavan sekä edistymisen itsearviointi. Opiskelijan on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, kuinka säännöllisesti osallistuu opetukseen, tekee kotitehtäviä ja harjoittelee suomen kieltä myös vapaa-aikanaan. Koko opintopolun kannalta on tärkeää ymmärtää harjoittelun vaikutus oppimistuloksiin ja oppia tunnistamaan edistyminen. Apuna itsearvioinnin harjoitteluun voi käyttää esimerkiksi itsearviointilomaketta (ks. esimerkki liitteessä 4) tai sen voi toteuttaa suullisestikin.

Tavoitteet	Keskeiset sisältöalueet
<p>T1 ohjata opiskelijaa toimimaan opiskeluympäristössä</p>	<p>Harjoitellaan toimimaan oppitunneilla ja oppilaitosyhteisössä tai muussa opiskeluympäristössä.</p> <p>Kartutetaan taitoa huolehtia omista ja yhteisistä opiskeluvälineistä ja käyttää niitä.</p> <p>Tutustutaan mahdollisista poissaoloista ilmoittamisen käytänteisiin. Harjoitellaan kotitehtävien tekemistä säännöllisesti. Hahmotetaan ajanhallintaa, opiskelun systemaattisuutta ja keskittymiskykyä.</p>
<p>T2 ohjata opiskelijaa tunnistamaan, arvioimaan ja kehittämään opiskelutaitojaan</p>	<p>Harjoitellaan itsearviointia, jotta opiskelijalle muodostuisi realistinen käsitys omasta osaamisesta.</p> <p>Pohditaan opiskelun tavoitteita ja harjoitellaan parhaita toimintatapoja niiden saavuttamiseksi.</p> <p>Pohditaan oppimisen ja opintojen edistymistä.</p> <p>Opiskellaan itseohjautuvuutta ja vastuun ottoa omasta oppimisesta. Harjoitellaan ryhmänä havainnoimaan oppimista ja sen edistymistä sekä siihen vaikuttavia tekijöitä.</p> <p>Harjoitellaan vertaisarviointitaitoja osana ryhmän työskentelyä.</p> <p>Kartutetaan taitoa antaa ja saada rakentavaa palautetta.</p>
<p>T3 ohjata opiskelijan ongelmanratkaisutaitojen kehittymistä</p>	<p>Harjoitellaan käyttämään digitaalista teknologiaa, viestintävälineitä ja verkostoja tiedon saavuttamiseen ja arvioimiseen, kommunikointiin ja käytännönläheisten ongelmien ratkaisemiseen.</p> <p>Opiskellaan hyödyntämään tuki- ja ohjauspalveluita tarjoavia tahoja oppilaitoksessa ja yhteiskunnassa sekä kehittää taitoa hakea tarvittavia palveluita.</p>

7.4 Helsingin työväenopiston lukutaitokoulutuksen tavoitteet ja sisällöt

Tässä luvussa esitellään tarkemmin Helsingin työväenopiston lukutaitokoulutuksen tavoitteita ja sisältöjä. Tavoitteet nousevat työväenopiston yleisen opetussuunnitelman painotetuista teemoista. Luvussa kuvataan, miten ainealan toiminta edistää kunkin tavoitteen toteutumista. Lisäksi eritellään opetettavia kielitaidon osa-alueita, jotka pohjautuvat Kansalaisopistojen liiton laatimiin suosituksiin sisällöistä (suositus kansalaisopistojen lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmaksi 2018).

7.4.1 Opiston painotettujen tavoitteiden toteuttaminen

Helsingin työväenopiston toiminnassa painotetaan tavoitteina moninaisuuden huomiointia, kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämistä, demokratian ja aktiivisen kansalaisuuden tukemista sekä kestäväen kehityksen ja ilmastonmuutoksen hillintää. Näitä teemoja tavoitellaan ja toteutetaan myös lukutaitokoulutuksen järjestämisessä.

Moninaisuuden huomioiminen

Lukutaitokoulutuksen opiskelijaryhmät ovat lähtökohtaisesti sekä kansallisuuksiltaan että taustoiltaan ja taidoiltaan hyvin moninaisia. Kielten ja kulttuurien kirjoa hyödynnetään opetuksessa voimavarana. On rikkaus mahdollistaa monikulttuurista kohtaamista ja yhdessä oppimista. Opiskelijoiden omaa kielellistä ja kulttuurista taustaa ja niihin liittyvää osaamista arvostetaan ja hyödynnetään oppimisessa. Erilaisuuden kautta opitaan huomaamaan samankaltaisuuksia ja toisaalta arvostamaan ja ymmärtämään eroja. Kieliä, kokemuksia ja näkemyksiä vertaillaan ja tutkitaan. Opetuksessa arvostetaan ja tunnustetaan kunkin opiskelijan omat yksilölliset tiedot ja taidot. Jokainen on jonkin kielen osaaja. Opettajan arvostava asenne kunkin yksilön kykyjä ja osaamista kohtaan heijastuu myös ryhmään ja heidän suhteisiinsa. Kielellisiä harjoituksia yhdistetään saumattomasti kulttuuri- ja yhteiskuntateemoihin, joissa tuodaan esiin niin suomalaisuutta kuin muunmaalaisuuttakin. Integroituminen ei tarkoita oman kieli- ja kulttuuri-identiteetin kadottamista vaan toimii erinomaisena perustana uuden oppimiselle ja ymmärrykselle. Kurssitarjontaa suunnitellaan moninaisista tarpeista lähtien.

Kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen

Sosiaaliset suhteet, joihin tarvitaan kielitaitoa, ovat kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin perusaiheksia. Oppimalla suomen kieltä ja lukutaitoa ehkäistään syrjäytymistä ja eristäytyneisyyden tunnetta suomalaisessa yhteiskunnassa. Kielitaidon karttuessa myös tietous monista hyvinvointiin liittyvistä asioista lisääntyy ja kommunikointi helpottuu. Kuuluminen ryhmään luo sosiaalisia suhteita, lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta ja mahdollistaa verkostoitumisen. Opiskeluryhmästä saa vertaistukea omaan oppimiseensa, mutta myös elämäntilanteeseen, jossa kaikki ovat saman oppimishaasteen äärellä.

Jo olemassa olevan osaamisen ja uuden oppimisen tunnistaminen ja arvostaminen lisäävät opiskelijoiden itsearvostusta ja nostavat itsetuntoa. Opiskelijoiden taitoja ja tietoja sekä oppimisen edistymistä tuodaan siksi jatkuvasti näkyväksi opetuksessa. Saavutettavissa olevien tavoitteiden asettaminen tukee onnistumista ja itsetunnon kehittymistä. Kannustava, turvallinen ja jokaista yksilöä, hänen oppimiskykyjään ja -tapaansa arvostava ja huomioiva ilmapiiri edistää yksilöllistä oppimista ja täten myös hyvinvointia.

Demokratian ja aktiivisen kansalaisuuden tukeminen

Oman elämän hallinta ja siihen vaikuttaminen ovat suurelta osin kiinni kielitaidosta: kielitaito ja luku- ja kirjoitustaito mahdollistavat itsemääräämisoikeudet. Kielitaito on kansalaistaito, joka edesauttaa yhdenvertaista osallistumista yhteiskuntaan. Kansalaistaitoihin kuuluu myös yhteiskunnassa tarvittavien taitojen ja arvojen tiedostaminen. Yhteiskuntatietous voi opetuksessa olla arkisia asioita tavoista, juhlista ja perinteistä tai ylipäänsä kansalaisvaikuttamisesta (ks. 7.2). Monilukutaidot kuuluvat kansalaistaitoihin, ja niihin harjaannutaan opetuksen lomassa (ks. 3.2 ja 7.1). Opiskelijaa harjaannutetaan tunnistamaan erilaista tietoa ja tekstiä ja tulkitsemaan niitä oikein. Opiskelijaa ohjataan myös kielitietoisuuteen (ks. 5.2 ja 5.3). Kieltä voi oppia ja havainnoida monissa arkisissa tilanteissa sekä muiden kielten kautta. Myös symboleiden ja kuvien tulkinta liittyy kieleen sekä kielen tuottamiseen, ja tämä huomioidaan opetuksessa.

Kestävä kehitys ja ilmastonmuutoksen hillintä

Kestävä kehitys, ekologinen elämäntapa, lajittelu, ongelmajätteet, kierrätys, hiilijalanjäljen pienentäminen jne. ovat esillä teemoina ja aiheina opetussisällöissä. Aiheita käsitellään opiskelijoiden kielitaito huomioiden ja niistä keskustellaan arkisten teemojen käsittelyssä esim. vapaa-aika, asuminen, matkustaminen ja ruokailu. Opetuspisteissä ja opetusjärjestelyissä toimitaan kestävän kehityksen mukaisesti. Opettaja ja työyhteisö vaikuttavat myös omalla esimerkillään noudattamalla itse ja opastamalla opiskelijoita lajitteluun opetuspisteissä.

7.4.2 Ainealakohtaiset tavoitteet

Aikuisten lukutaitokoulutuksen tavoitteena on, että opiskelija oppii ryhmän tason mukaisesti alkavan, kehittyvän tai toimivan luku- ja kirjoitustaidon sekä suomen kielen suullisia vuorovai-
kutustaitoja arjessa toimiakseen sekä saa tukea kotoutumisessaan. Lisäksi opiskelija oppii numeerisia taitoja.

Sanasto ja aihepiirit

Kielen oppiminen perustuu suurelta osin sanaston hallintaan. Sanaston oppimista edistävät toisto, toiminnalliset menetelmät ja runsas kuvien sekä symbolien käyttö. Oppimisympäristöjä ja yhteistä toimintaa voidaan sanoittaa puhumalla. Sanaston kehittäminen edesauttaa suullisen kielitaidon kehittymistä. Vähitellen uusia sanoja ja abstraktimpiakin merkityksiä voidaan oppia viittaamalla niihin jo opituilla sanoilla.

Tavoitteet

Sanaston hallinnan osalta lukutaitokurssien tavoitteena on, että opiskelija oppii arjessa selviytymisen ja viestinnän kannalta olennaista sanastoa ja harjoittelee ryhmittelemään sanoja eri perustein, kuten ylä- ja alakäsitteisiin, kuvaileviin sanoihin ja erisnimiin. Kategorisointi tukee muistia ja auttaa jäsentämään opittua.

Keskeiset sisällöt

Sanastoa kartutetaan opiskelijoiden tarpeiden, kiinnostusten ja kielitaidon mukaan seuraavista aihepiireistä:

- kanssakäyminen: tervehtiminen, esittäytyminen, kiittäminen, pyytäminen
- henkilökohtainen elämä: henkilötiedot, ammatti, perhe, ihmissuhteet, asunto, ruoka, vapaa-aika, vaatteet ja kodinhoito
- hyvinvointi ja terveys: kehonosat, lääkärissä käynti, ajanvaraus, sairaudet, tunteet
- kalenteri ja vuodenkierto: viikonpäivät, kuukaudet
- määrä, hinta ja aika: numerot, arkielämän peruslaskutoimitukset, kello
- liikkuminen ja asiointi: kulkuvälineet, posti, pankki, kauppa, puhelin, kirjasto, apteekki
- arjen peruspalvelut: päivähoido, koulu, sosiaali- ja terveyspalvelut
- yhteiskunnassa toimiminen: järjestötoiminta, vaalit, äänestäminen, eduskunta, presidentti
- opiskelu, työelämä: ammatit, työnhaku, palkka, verot
- media: tietotekniikka, mediavälineet, uutiset, tv-ohjelmat, sosiaalinen media ja oppimisympäristöt
- Suomi-tietous: luonto, taide, historia, tapakulttuuri, kaksi- ja monikielisyys ja monikulttuurisuus
- tutuissa viestintätilanteissa taajaan esiintyvää perussanastoa ja rakenteita

Arkielämästä selviytyminen ja uuteen ympäristöön tutustuminen tarkoittaa perehtymistä suomalaiseen ruokakulttuuriin ja ruokatarvikkeisiin, asumiseen liittyviin käytännön seikkoihin, liikkumiseen ja julkisten kulkuvälineiden käyttöön, ajankäyttöön ja aikakäsitykseen, asioimiseen (kauppa, terveysasema, sosiaalitoimisto jne.) sekä yleiseen siisteyskäsitteeseen.

Opetuksessa korostuu sanasto- ja fraasilähtöisyys sekä viestinnällinen ja tilannesidonnainen lähestymistapa kieleen. Rakenteet tulevat esille luonnollisissa yhteyksissä, ja niitä voidaan opettaa fraasinomaisesti ja harjoitella suullisesti. Näitä rakenteita ovat esimerkiksi:

- persoona- ja demonstratiivipronominit
- kysymyssanat, kysymyslauseet
- omistusrakenteet
- ajan, paikan ja suunnan ilmaukset
- yleisimmät verbit ja adjektiivit

Koulutuksen alussa painottuvat opiskelijan lähellä olevat konkreettiset asiat: minä, perhe, asuinpaikka, muut ydinteemat ja arki. Loppua kohti voidaan käsitellä abstraktimpia yhteiskuntaa tai kulttuuriin liittyviä teemoja ryhmästä ja yksilöistä riippuen. Teemälähtöisessä opetuksessa huomioidaan opiskelijoiden omat intressit ja kiinnostuksen kohteet.

Koulutuksen alkuvaiheessa aihetta opiskellaan nimeämistasolla eli kerätään sanastoa, toistetaan suullisesti sekä luetaan ja kirjoitetaan sanoja. Teemaa lähestytään opiskelijan oman elämän kautta. Tekstit ovat mukana jo alkuvaiheessa, mutta niissä keskitytään pieniin yksiköihin, kuten tavuihin ja sanoihin. Tavutus on olennainen osa luku- ja kirjoitustaidon opetusta, sillä se vahvistaa opiskelijoiden tavutietoisuutta, mikä auttaa heitä sekä hahmottamaan ja tunnistamaan sanoja että ylipäänsä harjaantumaan suomen kielen äänne-kirjain-järjestelmän koodaamiseen lukemalla ja kirjoittamalla. Kehittyvän lukutaidon vaiheessa tavu- ja sanatasolta siirrytään lyhyisiin lauseisiin.

Opetusmenetelmät

Sanastoa ja aihepiirejä voidaan opiskella montaa eri kanavaa ja lähdettä käyttäen sekä suullisesti puhumalla ja kuuntelemalla että kirjallisesti lukemalla ja kirjoittamalla. Sanastoa voidaan poimia eri lähteistä, käymällä eri paikoissa ja tutustumalla esineisiin. Arjen taitoja opiskellaan aina ryhmän tarpeet huomioon ottaen ja niin, että samat teemat toistuvat suomen kielen ja viestintätaitojen opetuksessa.

Koulutuksen aikana opiskelijat pyritään tutustuttamaan erilaisiin opiskelutyyleihin ja -tekniikoihin tekemällä paritöitä, ryhmätöitä, itsenäistä työskentelyä, kotitehtäviä, retkiä ja tutustumiskäyntejä. Retkillä voidaan helposti havainnollistaa asioita, joita heikon suullisen ja kirjallisen kielitaidon vuoksi on muuten vaikea opettaa. Taito- ja taideaineiden avulla moni verbi, esine ja fraasi konkretisoituu tekemisen ja esineen käytön myötä. Toiminnallinen opetus sisältää myös paljon toiston mahdollisuuksia, joka helpottaa muistia ja edesauttaa oppimista.

Kurssilla pyritään ryhmän kielitaidon taso huomioiden seuraamaan ajankohtaisia asioita ja tapahtumia. Mahdollisuuksien mukaan tutustutaan myös luonnon merkitykseen suomalaisessa kulttuurissa ja selvitetään ympäristönsuojelun merkitystä ja keinoja. Opetellaan sijoittamaan Suomi kartalle sekä ilmansuunnat ja niiden käyttö sijainnin määrittelyssä.

Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

Puhuminen, kuunteleminen ja kuullun ymmärtäminen ovat toisiinsa liittyviä vuorovaikutustaitoja ja kielitaidon osa-alueita. Vuorovaikutustaidot luovat pohjan lukemaan ja kirjoittamaan oppimiselle, joka alkaa ensin suullisena opitusta kieliaiineksesta. Puhumisen ja kuuntelemisen aiheet nousevat keskeisen sanaston aihepiireistä.

Tavoitteet

Vuorovaikutustilanteissa toimimisen osalta tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää henkilökohtaisiin asioihin ja tarpeisiin liittyviä sanoja, lyhyitä lauseita, kysymyksiä ja yksinkertaisia kehotuksia, harjoittelee seuraamaan yksinkertaisia keskusteluja ja viestimään tarpeitaan arkipäivän viestintätilanteissa sekä opettelee kertomaan perustietoja itsestään ja lähipiiristään.

Keskeiset sisällöt

- arkielämän keskeisten kysymysten ja puheenaiheiden ymmärtäminen, kuten henkilötiedot
- perhe, lähiympäristö, terveydentila ja tunteet
- ääntäminen, erityisesti sanapaino ja intonaatio
- itsensä esitteleminen ja omasta elämästä kertominen
- perussanasto ja fraasit sekä arkielämän kielenkäyttötilanteet, kuten kuulumisten vaihtaminen, kiittäminen ja anteeksi pyytäminen

Koulutuksessa opiskellaan ääntämään suomen kieltä sekä harjoitellaan myös kielen prosodisia piirteitä ja niiden kehittymistä luonteviksi. Opiskellaan ymmärtämään ja vastaamaan opiskelijan arkielämän kannalta keskeisiin kysymyksiin, jotka koskevat häntä itseään, hänen perhettään, lähiympäristöään ja muita sellaisia asioita, jotka ovat tärkeitä otettaessa yhteyttä muihin ihmisiin (esim. henkilötiedot, perhesuhteet, työ).

Suullista viestintää harjoitellaan myös tutustumiskäynneillä ja myös pääkaupunkiseudun puhekieleen tutustutaan. Opiskelijaa kannustetaan harjoittelemaan suomen kielen käyttöä arjen vuorovaikutustilanteissa luokan ulkopuolella. Jos luku- ja kirjoitustaito jää puutteelliseksi, on suullisella kielitaidolla suuri merkitys, koska se voi osin kompensoida kirjallisen kielitaidon puutteita.

Opetusmenetelmät

Puhumista voidaan harjoitella esimerkiksi toistamalla eri äänilähteitä. On hyvä harjoitella yhdessä ja erikseen, jotta opettaja voi yksilöllisesti auttaa ääntämään oikein. Samoja asioita toistetaan useaan kertaan, sillä monien on vaikeaa tai mahdotonta käyttää sanakirjaa ja he joutuvat käyttämään kieltä lähes kokonaan muistinvaraisesti. Kuuntelutehtäviä voi olla oppituntien lisäksi etä- ja kotitehtävinä verkkomateriaaleista. Opiskelijoita voidaan esimerkiksi kannustaa katsomaan televisio-ohjelmia, jolloin kuva tukee ymmärtämistä sekä kuuntelemaan ja havainnoimaan arjessa eri paikoissa käytettyä suomen kieltä.

Tekstien lukeminen ja tulkitseminen

Tavoitteet

Tekstien lukemisen ja luetun ymmärtämisen osalta tavoitteena on, että opiskelija oppii oikean lukusuunnan, isot ja pienet kirjaimet (opettamisen pääpaino kuitenkin pienissä kirjaimissa), kirjain-äännevastaavuuden periaatteen ja äänneiden yhdistämisen toisiinsa tavuiksi. Vähitellen opiskelija oppii lukemaan lyhyitä ja pitempiä sanoja ja sitten lauseita. Tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää nimiä, kylttejä ja muita hyvin lyhyitä ja yksinkertaisia viestejä, jotka liittyvät välttämättömiin tarpeisiin. Erityisesti teknistä lukemista eli kirjain-äännevastaavuuden mekaanista koodaamista harjoitetaan, jotta opiskelija oppii lukemaan sanoja eri muodoissaan eikä pelkästään kokonaisina sanahahmoina.

Keskeiset sisällöt

- kirjain-äännevastaavuuden periaate, äänneiden yhdistäminen toisiinsa ja tavujen rakentuminen sekä oikea lukusuunta
- tekstien maailmaan tutustuminen ja lukemisen arkipäiväistäminen
- isot ja pienet kirjaimet, numerot ja päättöväliimerkit
- tuttujen sanojen ja pienten lauseiden lukeminen hahmottaen ne visuaalisina kokonaisuuksina
- kuvien tarkastelu ja lukeminen
- alusta alkaen sekä teknisen että ymmärtävän lukutaidon harjoittelu
- fonologisen ja kielellisen tietoisuuden herättely: eri äänneiden tunnistaminen, äänneiden kesto, sanan pituus, tavujen erottaminen ja termit teksti, lause, sana, tavu, äänne, kirjain jne.

Opetusmenetelmät

Eri metodien yhdisteleminen opetuksessa on tärkeää, samoin riittävä määrä toistoja ja kertausta. Opittavan asian harjoittelu riittävän monta kertaa ja kaikki kielitaidon osa-alueet (puhuminen, kuullun ymmärtäminen, tekstin ymmärtäminen ja kirjoittaminen) huomioiden tukee parhaalla mahdollisella tavalla opiskelijoita, joiden oppimistyyliä ja valmiudet ovat hyvin yksilöllisiä. Tuloksellisinta on käyttää eri menetelmiä (sekä merkitys- että koodauspainotteisia) limittäin ja vaihdellen, tilanteen ja ryhmän mukaan. Jo pelkkä lukemisen perustaito vaatii keskittymistä, visuaalisia taitoja ja hyvää työmuistia. Näitä taitoja olisi harjoitettava eri menetelmiä soveltaen. Opetuksessa suomen kieli hahmotetaan lukemaan ja kirjoittamaan oppimisen kielenä vieraskielisen oppijan näkökulmasta.

Tekstien kirjoittaminen ja tuottaminen

Aikuisopiskelijoilla kirjoittamaan opetteluun ensisijaisena tavoitteena on arkielämän viestintätilanteissa selviäminen. Opiskeluvälineiden käyttöä harjoitellaan aluksi esimerkiksi värityksillä, piirtämällä viivoja, neliöitä jne. Tietokoneen käytön harjoittelussa käytetään hyväksi suomen kielen tunnilla opittua, esim. kirjoitetaan opittuja kirjaimia ja sanoja. Tietokoneilla opiskellessa kerrataan opittujen kirjainten tunnistamista ja isojen ja pienten kirjainten eroavaisuutta. Samalla harjoitellaan tietoteknisten viestintätaitojen alkeita ja tietokoneen peruskäyttöä; koneen avaamista ja sulkemista, hiiren käyttöä, ohjelmien ja ikkunoiden hallintaa, internetin ja sähköpostin käyttöä. Tekstinkäsittelyä voidaan harjoitella esimerkiksi kirjoittamalla puhtaaksi suomen kielen harjoituksia tai reseptejä.

Lukemisen ja kirjoittamisen oppiminen liittyvät läheisesti toisiinsa ja perustuvat puheeseen. Visuomotorisella tasolla opitaan isojen ja pienten kirjainten kirjoittaminen. Teknisellä tasolla kirjoittamisen tavoitteena on kirjain-äännevastaavuuden oppiminen. Toiminnallisella tasolla tavoitteena on, että opiskelija osaa joitakin perussanoja ja sanontoja ja pystyy kirjoittamaan yksinkertaisia päälauseita. Tavoitteiden asettelussa on huomioitava opiskelijoiden yksilölliset erot ja oppimiseen vaikuttavat tekijät monipuolisesti; esimerkiksi vanhemmille ihmisille ja vammaisille jo arkitaitojen oppiminen ja yhteiskunnassa selviäminen saattaa olla haastava tavoite. Tavoitteet määräytyvät yksilöllisesti ja niihin vaikuttavat monet seikat, kuten työelämään ja jatkokoulutukseen sijoittuminen tulevaisuudessa.

Tavoitteet

Tekstien kirjoittamisen ja tuottamisen osalta tavoitteena on, että opiskelija aluksi tottuu pitämään kynää oikeassa asennossa, oppii kirjain-äännevastaavuuden periaatteen sekä harjoittelee suur- ja pienaakkosten kirjoittamista käsin selkeällä käsialalla sekä koneella. Vähitellen opiskelija oppii kirjoittamaan sanoja ja joitakin fraaseja, harjoittelee suomen kielen keskeisten äännepiirteiden kuuntelemista ja kirjoittamista, ja oppii täyttämään esim. henkilötietolomakkeita ja kirjoittamaan allekirjoituksen.

Keskeiset sisällöt

- käden hienomotoriset taidot ja kynäote
- isojen ja pienten kirjainten kirjainhahmot ja sijoittuminen viivastolle
- muistiinpanovälineiden käyttö, tekstin sijoittaminen sivulle ja riviltä toiselle siirtyminen
- kirjaimien, tavujen ja tuttujen sanojen sanelusta kirjoittaminen sekä jäljentäminen käsin ja koneella
- suomen kielen keskeisten äännepiirteiden kuuleminen ja kirjoittaminen (pitkät ja lyhyet vokaalit, yksinäis- ja kaksoiskonsonantit, diftongit)
- henkilötietolomakkeiden täyttäminen (etu- ja sukunimi, puhelinnumero, osoite, henkilötunnus) ja oman nimikirjoituksen kirjoittaminen
- kuvasta kirjoittaminen (sanat ja myöhemmin yksinkertaiset päälauseet)
- yksinkertaiset tekstinkäsittelytaidot (kirjainmerkkien sijoittuminen tietokoneen näppäimistöille, suuret ja pienet kirjaimet, välilyönti, rivinvaihto, lyöntivirheen pyyhkiminen) ja tietotekniset taidot (tietokoneen käynnistäminen ja sulkeminen, sisäänkirjautuminen)

Opetusmenetelmät

Aluksi opetellaan muodostamaan kirjaimet, yhdistellään niitä tavuiksi ja sanoiksi käsin ja tietokoneella. Kirjoitetaan vihkoon, taululle ja tietokoneella, leikataan lehdistä kirjaimia ja sanoja, muodostetaan niitä eri materiaaleista tai liikuntaa hyödyntämällä. Saneluita tehdään, jotta

sekä opettaja että opiskelijat saavat suoraa palautetta opiskelijoiden edistymisestä ja myös lisäharjoittelun tarpeesta.

Numeeriset taidot

Lukutaito-käsite sisältää lukemisen ja kirjoittamisen lisäksi suullisen kielitaidon ja laskutaidon.

Numeeriset taidot ovat kommunikatiivisia taitoja ja keskeisiä arjenhallintataitoja.

Tavoitteet

Opiskelija oppii tuntemaan lukusanat ja numeroita sekä osaa käyttää niitä arkitilanteissa sekä suullisesti että numeroilla kirjoittaen. Opiskelija oppii ymmärtämään kellon pääpiirteittäin ja osaa peruslaskutoimituksia kuten yhteen- ja vähennyslaskua.

Keskeiset sisällöt

Pitkien lukutaitokurssien keskeiset sisällöt ovat numeeristen taitojen osalta seuraavat:

- numerot ja niiden ilmaiseminen arkitilanteissa: puhelin, liikenne, osoitteet, henkilötiedot
- aikakäsite: kello, kalenteri, aikataulut
- raha: laskut, kuitit, tulojen ja menojen arviointi ja hintavertailut
- mittayksiköt ja niiden lyhenteet: pituus, massa, lämpötila
- kohteiden ominaisuuksien vertailu lukujen ja mittayksiköiden avulla
- peruslaskutoimitukset tutuissa konkreettisissa yhteyksissä
- tekniset apuvälineet: laskin, pankkiautomaatti ja verkkopankki

Opetusmenetelmät

Numeerisia taitoja voidaan harjoitella esimerkiksi retkellä kirpputorille, oman talouden hallinnan, säästämisen ja ruokaostosten yhteydessä. Voidaan tutustua kauppojen tarjouksiin, opetella verkkopankin käyttöä, painoa ja mittoja. Opetellaan lukemaan aikatauluja ja suunnittelemaan reittejä esim. julkisen liikenteen itsenäistä käyttöä varten.

Opetusmateriaalit

Työväenopiston lukutaitokursseilla voidaan kurssista riippuen käyttää oppikirjaa tai muuta valmista oppimateriaalia. Opettaja voi myös valmistaa itse ryhmälleen sopivaa opetusmateriaalia. Tarjolla olevia lukutaidon oppikirjoja ja verkkomateriaaleja hyödynnetään opetuksessa sekä sen tukena.

Opetusmateriaalin tulee olla aikuisille sopivaa ja opetuksen tavoitteisiin sitoutuvaa. Autenttista materiaalia hyödynnetään mahdollisimman paljon, mm. mainoksia, lomakepohjia, eri palveluiden verkkosivuja. Opetusmateriaalin tulee olla tasoltaan kohderyhmälle soveltuvaa sekä monipuolista. Luku- ja kirjoitustaidon kurssien olennainen osa opintoja on mobiiliverkkoympäristöjen ja oppimista sekä opiskelua tukevien sovellusten käytön harjoittelu. Kursseilla voidaan järjestää IT-opettajan ja luku- ja kirjoitustaidon opettajan yhteisopetuksena digiopastuspäivä, jonka aikana opiskelun kannalta keskeisimmät sovellukset ladataan opiskelijoiden puhelimiin ja tutustutaan näiden käyttöön.

8

Oppimisen arviointi ja todistukset

Opiskelijan oppimisen arvioinnin tulee olla jatkuvaa, monipuolista ja kannustavaa. Arvioinnin tavoitteena on tukea opiskelijan realistista käsitystä omasta oppimisestaan sekä auttaa opiskelijaa näkemään, mitkä opiskelun osa-alueet tarvitsevat vielä harjoitusta. Opiskelun aikana saatu palaute vaikuttaa vahvasti siihen, millainen käsitys itsestä oppijana opiskelijalle syntyy. Arvioinnin on siksi erityisen tärkeää tapahtua kannustavassa ja myönteisessä ilmapiirissä.

8.1 Oppimisen arviointi ja palautteen antaminen koulutuksen aikana

Oppimisen arviointi on prosessi, joka kestää koko koulutuksen ajan. Erityisesti itsearviointitaitojen oppiminen vaatii runsaasti toistoja ja systemaattista, jatkuvaa harjoittelua ennen kuin opiskelijat pystyvät näiden taitojen turvin ohjaamaan yhä enemmän omaa opiskeluaan. Itsearviointitaidot ovat keskeisessä asemassa omien tavoitteiden asettamisessa ja oman elämän hallinnassa. Opiskelijan oppimista arvioivat opiskelijaa opettavat opettajat yhdessä.

Jatkuvalla ja hyvin suunnitellulla arvioinnilla opettaja tukee opiskelijan realistista käsitystä opiskelun edistymisestä ja taitojen karttumisesta. Arviointi on koulutuksen aikana henkilökohtaista, ja kunkin opiskelijan taitoja arvioidaan suhteessa hänelle asetettuihin tavoitteisiin. Tavoitteet käydään opiskelijoiden kanssa läpi heti koulutuksen alkuvaiheessa. Opiskelijaa tulee auttaa näkemään ja tiedostamaan eri tekijöitä, jotka vaikuttavat oppimiseen ja sen nopeuteen.

Arvioinnissa tulee käyttää monipuolisia menetelmiä, jotta opiskelija voi mahdollisimman hyvin osoittaa oman osaamisensa. Kaikenlaisen edistymisen näkyväksi tekeminen on tärkeää, jotta oppijan opiskelumotivaatio säilyy. Koulutuksen alussa arviointi voi olla opettajajohtoista, mutta opiskelijoiden itse- ja vertaisarviointitaitoja pyritään jatkuvasti kehittämään niin, että opettajan rooli arvioinnissa vähenee koulutuksen edetessä. Opettajan on hyvä antaa palautetta opiskelijoille sekä suullisesti että kirjallisesti niin, että opiskelijat ymmärtävät arvioinnin sisällön ja heillä on mahdollisuus esittää siihen liittyviä kysymyksiä.

Opettajan ja opiskelijoiden väliset keskustelut edistävät keskinäistä luottamusta ja vahvistavat opiskelijan käsitystä opiskelupolun ja siihen osana kuuluvan arvioinnin henkilökohtaisuudesta. Opettajan on hyödyllistä pyrkiä myös saamaan opiskelijoilta palautetta omasta työstään ja reflektoida sen valossa esimerkiksi opetusmenetelmien toimivuutta ja mielekkyyttä.

Oppimisen arvioinnissa suuri merkitys on opettajien antamalla ohjaavalla palautteella. Arvioinnin keskeisiä piirteitä ovat:

- rohkaiseva ja yrittämään kannustava ilmapiiri
- opiskelijoiden osallisuutta edistävä, keskusteleva ja vuorovaikutteinen toimintatapa
- opiskelijan tukeminen oman oppimisprosessinsa ymmärtämisessä sekä opiskelijan edistymisen näkyväksi tekeminen koko oppimisprosessin ajan
- arvioinnin oikeudenmukaisuus ja eettisyys
- arvioinnin monipuolisuus
- arvioinnin avulla saadun tiedon hyödyntäminen opetuksen ja muun toiminnan suunnittelussa.

Oppimisen arviointi tukee oppimista, kun:

- arviointitavat ja -sisällöt ovat linjassa opetuksen kanssa
- opettaja ohjaa palautteen avulla opiskelijoita yhdistämään uudet opittavat asiat aikaisemmin opittuun
- opiskelijat voivat osoittaa osaamistaan monipuolisesti ja kielitaitonsa mukaan
- opiskelijat saavat välitöntä, relevanttia, ohjaavaa ja kannustavaa palautetta ja kokevat arvioinnin auttavan oppimistaan

Kaikki opiskelijaa opettavat opettajat ovat sitoutuneet arviointiin ja palautteen antamiseen. Arvioinnin tarkoituksena on antaa opiskelijalle henkilökohtaista ja kannustavaa palautetta niistä taidoista, jotka hän on oppinut (liite 1). Arvioinnin avulla opiskelija saa myös palautetta siitä, mitä taitoja hänen tulee vielä kehittää ja harjoitella. Arviointi on jatkuva prosessi, jolla tuetaan opiskelijan realistista käsitystä opiskelun edistymisestä ja taitojen karttumisesta. Edistymistä arvioidaan jatkuvasti kurssin edetessä ja jokaisen kurssin lopuksi HOPS-keskustelussa.

Opiskelijoita ohjataan kurssin aikana myös itsearviointiin (ks. luku 7.3). Itsearviointi on keskeistä esim. henkilökohtaisen suunnitelman teossa ja ohjauskeskusteluissa. Itsearviointitaitojen kehittyessä opiskelija oppii omien tavoitteiden asettamista, tunnistamaan omaa osaamista sekä oman elämän hallintaa ja siihen vaikuttamista.

Opettajan on myös hyödyllistä pyrkiä saamaan opiskelijoilta palautetta omasta työstään suullisesti tai kirjallisesti ja reflektoida sen valossa esimerkiksi opetusmenetelmien toimivuutta ja mielekkyyttä. Palautteen ja arvioinnin avulla voi seurata ryhmän edistymistä ja mukauttaa opetusta ryhmän ja yksilöiden tarpeiden mukaan. Lukutaitokoulutuksissa kerätään HOPS-keskustelun yhteydessä tai kurssin päättyessä palautetta (ks. esimerkki palautekysymyksistä liitteessä 5). Palautetta voidaan antaa tulkin avustuksella ymmärtämisen varmistamiseksi. Opiskelijoita kannustetaan kriittiseen ajatteluun, oman mielipiteen rohkeaan ilmaisemiseen sekä antamaan rehellistä ja rakentavaa palautetta. Kirjalliset, sähköiset palautteet kootaan yhteen lukukausien päätteeksi. Palautteiden kerääminen lisää osallisuutta ja yhdenvertaisuutta koko opiston opiskelijoiden keskuudessa ja on tärkeää koulutuksen kehittämisen kannalta.

8.2 Oppimisen arviointi koulutuksen päättyessä ja annettavat todistukset

Koulutuksen päättyessä opiskelijan osaaminen arvioidaan suhteessa koulutukselle asetettuihin tavoitteisiin. Opiskelijalle annetaan osallistumistodistus. Todistukseen merkitään seuraavat tiedot:

- opiskelijan nimi ja syntymäaika
- opetuksen järjestäjän/oppilaitoksen nimi
- opiskelijan suorittaman koulutuksen nimi ja kesto ja sen sisältämät opintokokonaisuudet
- kuvaus koulutuksesta, johon opiskelija on osallistunut
- opiskelijan opiskelema viikoittainen/kuukausittainen tuntimäärä tai koulutuksen kokonaistuntimäärä
- todistuksen antamispäivä ja todistuksen antajan allekirjoitus
- tieto siitä, että koulutus on toteutettu noudattaen tätä Opetushallituksen antamaa Vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuosittelusta (Opetushallitus 1/011/2017)

Opiskelijan osaaminen koulutuksen päättyessä arvioidaan vähintään seuraavilla kielitaidon osa-alueilla liitteen 1 mukaisesti:

- vuorovaikutustilanteissa toimiminen
- tekstien lukeminen ja tulkitseminen
- tekstien kirjoittaminen ja tuottaminen
- numeeriset taidot

Mikäli opiskelija on koulutuksen aikana saavuttanut joillakin kielitaidon osa-alueilla vähintään taitotason A1.1, todistukseen merkitään myös kyseisten kielitaidon osa-alueiden kohdalle opiskelijan saavuttama kielitaitotaso kielitaidon tasojen kuvausasteikon mukaisesti. Todistukseen voidaan lisäksi liittää sanallista arviointipalautetta opiskelijan taitojen kehittymisestä. Lisäksi oppilaitoksen tulee toimittaa jatkosuunnitelma, joka sisältää suosituksen opiskelijan seuraavasta koulutuksesta tai muusta palvelusta.

Osallistumisesta koulutukseen opiskelijat saavat Helsingin työväenopiston todistuksen (liite 3). Todistukseen liitettävään arviointitaulukkoon (liite 1) rastitetaan opiskelijan saavuttamat taidot. Arviointi kohdistuu opiskelijan yleiseen edistymiseen, suullisen suomen kielen taidon ja luku- ja kirjoitustaidon kehittymiseen sekä numeerisiin valmiuksiin. Opiskelija saa arvioinnin avulla realistisen käsityksen omasta osaamisestaan. Mikäli opiskelija on saavuttanut joillain osa-alueilla vähintään taitotason A1.1, voidaan todistukseen merkitä kyseisten osa-alueiden kohdalle opiskelijan saavuttama taitotaso kielenopetuksen Eurooppalaisen viitekehityksen taitotasoasteikon mukaisesti. Tarvittaessa arviointitiedot kirjataan myös Koulutusporttijärjestelmään työvoimahallinnon käytettäväksi ja jatkopolkuja varten.

Arviointitaulukko todistusta varten

Opiskelijan nimi _____

Kurssin nimi ja päivämäärä _____

Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

- Tunnistaa ja ymmärtää puheesta joitakin suomenkielen sanoja, kysymyksiä ja fraaseja.
- Osaa ääntää ymmärrettävästi.
- Osaa jonkin verran arkisessa kanssakäymisessä tarvittavia sanoja.
- Osaa vastata tavallisimpiin kysymyksiin ja käyttää yleisimpiä fraaseja.
- Osaa paljon arkielämän asiointitilanteissa tarvittavia sanoja.
- Pystyy seuraamaan yksinkertaista vuoropuhelua.
- Pystyy osallistumaan yksinkertaiseen vuoropuheluun.
- Osaa monipuolisesti sanoja ja fraaseja useista aihepiireistä.

Opiskelija saavutti kielitaidon tasojen kuvausasteikon mukaisen taitotason _____

Tekstien lukeminen ja tulkitseminen

- Tunnistaa arjen sujuvuuden kannalta tärkeitä symboleja.
- Tuntee latinalaisen kirjaimiston.
- Tunnistaa muutamia tuttuja sanoja.
- Osaa mekaanisesti lukea tavuja tai lyhyitä sanoja.
- Osaa ymmärtäen lukea sanoja.
- Osaa ymmärtäen lukea lauseita tai lyhyitä tekstejä.

Opiskelija saavutti kielitaidon tasojen kuvausasteikon mukaisen taitotason _____

Tekstien kirjoittaminen ja tuottaminen

- Osaa kirjoittaa suur- ja pienaakkosia.
- Ymmärtää äänne- ja kirjainvastaavuutta ja osaa kirjoittaa tavuja.
- Osaa kirjoittaa sanoja.
- Osaa kirjoittaa lyhyitä lauseita.
- Osaa kirjoittaa lyhyitä viestejä, esim. ilmoittaa poissaolosta.
- Osaa käyttää tietokonetta lyhyiden viestien lähettämiseen.

Opiskelija saavutti kielitaidon tasojen kuvausasteikon mukaisen taitotason _____

Numeeriset taidot

- Tunnistaa arjen toiminnoissa tärkeitä numeerisia symboleja.
- Osaa lukusanoja ja ymmärtää niiden merkityksen.
- Osaa kertoa itselleen tärkeitä numeerisia ilmauksia, esim. oman osoitteen, henkilötunnuksen ja puhelinnumeron.
- Osaa ilmaista luvuilla määrää ja järjestystä.
- Tunnistaa ja osaa kellonaikoja sekä osaa käyttää tavallisimpia mittavälineitä.
- Osaa yhteen- ja vähennyslaskun perusteet.

Mikäli opiskelija on saavuttanut koulutuksen aikana joillakin kielitaidon osa-alueilla vähintään taitotason A1.1, todistukseen merkitään myös kyseisten kielitaidon osa-alueiden kohdalle opiskelijan saavuttama kieli-taitotaso kielitaidon tasojen kuvausasteikon mukaisesti.

Kasvatus ja koulutus
Helsingin työväenopisto

**HENKILÖKOHTAINEN
OPISKELUSUUNNITELMA
(HOPS)**

Sukunimi, etunimi

Henkilötunnus

Puhelin

Katuosoite

Postinumero ja -toimipaikka

Sähköposti

Äidinkieli

Kansalaisuus

Kotoutumisaika voimassa

**Työllisyyspalveluiden/
TE-toimiston vastuuasiantuntija**

Opintojen eteneminen, vahvuudet ja kehittämiskohteet

Koulutustausta ja koulutustavoitteet

Työkokemus ja ammatilliset tavoitteet

Jatkosuunnitelma (päiväys, allekirjoitukset ja HOPSin laatijan/opettajan nimenselvennys

Jatkosuunnitelma (päiväys, allekirjoitukset ja HOPSin laatijan/opettajan nimenselvennys

Jatkosuunnitelma (päiväys, allekirjoitukset ja HOPSin laatijan/opettajan nimenselvennys

Jatkosuunnitelma (päiväys, allekirjoitukset ja HOPSin laatijan/opettajan nimenselvennys

Todistus

Opiskeilijan nimi

Syntymäaika

Kurssin nimi

Ajankohta

Kurssi on sisältänyt yhteensä opetustuntia ja itsenäistä opiskelua tuntia.
Opetustunnin pituus on 45 minuuttia.

Koulutus on toteutettu noudattaen Opetushallituksen antamaa Vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuosittelusta (Opetushallitus 1/011/2017).

Kurssin sisältö

Lisätiedot

Mm. suositus seuraavaksi kurssiksi. Todistuksen liitteenä arviointitaulukko opiskelijan osaamisesta.

Paikka ja päivämäärä (Leima)

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Liite 4. Esimerkki itsearviointilomakkeesta

Opiskelijan itsearviointi

Etunimi ja sukunimi

Koulussa:

Viikon numero					
Tulen tunnille ajoissa 					
Keskityn opiskeluun 					
Ilmoitan, jos olen poissa 					
Luen tavuja 					
Luen sanoja 					
Kirjoitan tavuja 					
Kirjoitan sanoja 					

Opiskelijan itsearviointi

Etunimi ja sukunimi

Kotona:

Viikon numero					
Kirjoitan 					
Luen 					
Katson TV:tä tai videoita 					
Puhun suomea 					

Liite 5. Esimerkki kurssin palautekysymyksistä

1. Onko tästä kurssista sinulle hyötyä (työllistymisen ja jatko-opintojen kannalta)?

ei lainkaan

hyvin vähän

melko paljon

jonkin verran

paljon

2. Kurssi on minulle (tehtävien määrä, opettajan puheen ymmärtäminen, eteneminen)

- liian vaikea
- sopiva
- liian helppo

3. Olen oppinut tällä kurssilla

- vain vähän
- jonkin verran
- erittäin paljon

4. Tässä ryhmässä on hyvä opiskella (muiden tuki ja kannustus, ryhmähenki, kiusaaminen ym.)

- harvoin tai ei koskaan
- useimmiten
- aina

5. Olen opiskellut

- liian vähän
- vaihtelevasti
- ahkerasti

6. Mitä muuta haluaisit sanoa kurssista ja opiskelustasi?

(Esim. Mikä on ollut sinulle tärkeää tällä kurssilla? Jos olet käynyt muilla kursseilla, miten tämä eroaa niistä? Mikä on tärkein asia, minkä olet oppinut?)